

Raport z badania ewaluacyjnego
dotyczącego oceny wsparcia skierowanego do uczniów
w Szkolnych Punktach Informacji i Kariery w ramach projektu
„Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce II”

Kraków, 2020 r.

Opracowanie:

Marta Wiekiera-Michau, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego – Departament Edukacji

Kraków, styczeń 2020 r.

*Zdjęcie na okładce: Festiwal Zawodów w Małopolsce 2019 r., w tle stoisko doradców zawodowych;
Źródło: zbiory własne.*

Raport z badania ewaluacyjnego
dotyczącego oceny wsparcia skierowanego do uczniów
w Szkolnych Punktach Informacji i Kariery
w ramach projektu „Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce II”

SPIS TREŚCI

SŁOWNIK	str. 4
WSTĘP	str. 5
METODOLOGIA	str. 6
ANALIZA WYNIKÓW	str. 7
• dane uzyskane poza stolicą regionu	str. 7
• dane uzyskane w stolicy regionu	str. 22
PODSUMOWANIE	str. 31

SŁOWNIK:

1. Projekt „Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce II” (MKZ II) – projekt realizowany w latach 2016-2021 przez Województwo Małopolskie w partnerstwie z jednostkami samorządu terytorialnego na poziomie gminnym i powiatowym oraz z uczelniami z terenu Małopolski. Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowany jako projekt systemowy w ramach Małopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, 10. Oś Priorytetowa „Wiedza i Kompetencje”, działanie 10.2 „Rozwój kształcenia zawodowego”, poddziałanie 10.2.3 „Koordynacja kształcenia zawodowego uczniów”. W treści raportu pełna nazwa projektu używana jest zamiennie z jej akronimem: „MKZ II” lub ze sformułowaniem „projekt”.
2. Lider projektu – Województwo Małopolskie, czyli samorząd terytorialny na szczeblu regionalnym (wojewódzkim). Jednostką organizacyjną realizującą projekt na polecenie Zarządu Województwa Małopolskiego jest Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego – Departament Edukacji. Lider odpowiada całościowo za zarządzanie projektem i jego realizację.
3. Partnerzy projektu – jednostki samorządu terytorialnego na poziomie gminnym i powiatowym, będące organami prowadzącymi szkół (84 gminy i miasta, 18 powiatów, 1 podmiot niepubliczny) oraz 6 szkół wyższych, które przystąpiły do projektu MKZ II koordynowanego przez Województwo Małopolskie. Z tej liczby 83 gminy (w tym miasta) i 4 powiaty to organy prowadzące szkół, które utworzyły przynajmniej jedną SPInKę. Każdy z Partnerów jest odpowiedzialny za SPInki na swoim terenie, funkcjonujące w szkołach, dla których dany Partner jest organem prowadzącym. W analizie ankiet przedstawionej w tekście Raportu, pojęcie „Partner” odnosi się do tych spośród Partnerów, którzy uczestniczyli w badaniu ewaluacyjnym i udostępnili Liderowi projektu wyniki ankiet przeprowadzonych w grupie uczniów korzystających ze wsparcia w SPInKa.
4. Szkolny Punkt Informacji i Kariery (SPInKa) – punkt doradztwa zawodowego utworzony w szkole w ramach projektu MKZ II. W SPInKach realizowane są zajęcia grupowe i indywidualne dla uczniów według jednolitych standardów określonych w projekcie. Zajęcia te prowadzone są przez doradców i finansowane ze środków projektu.
5. Indywidualny Plan Działania (IPD) – dokument kończący cykl zajęć z doradztwa zawodowego, tworzony przez ucznia pod kierunkiem doradcy, podsumowujący możliwości i kierunki działania ucznia związane z wyborem dalszej ścieżki kształcenia.
6. Respondent – uczeń, który wziął udział w projekcie MKZ II, korzystał ze wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego w SPInKa i wypełnił ankietę ewaluacyjną.

WSTĘP

Niniejsze opracowanie stanowi raport z wewnętrznego badania ewaluacyjnego dotyczącego oceny skuteczności wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego skierowanego do uczniów małopolskich szkół gimnazjalnych, a po reformie edukacji – również klas 7 i 8 szkół podstawowych.

Wsparcie udzielane jest w ramach projektu Modernizacja Kształcenia Zawodowego w Małopolsce II (MKZ II), realizowanego w latach 2016-2021, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zgodnie z Małopolskim Regionalnym Programem Operacyjnym.

Projekt powstał z inicjatywy Zarządu Województwa Małopolskiego i jego Liderem jest Województwo Małopolskie jako podmiot samorządu terytorialnego. Partnerami są szkoły wyższe oraz organy prowadzące szkoły zawodowych i gimnazjalnych (obecnie podstawowych) z terenu Małopolski¹. Projekt MKZ II został przygotowany w 2015 roku, składa się on z czterech komponentów: 1) uruchomienie Centrów Kompetencji Zawodowych w branży medyczno-społecznej oraz turystyczno-gastronomicznej; 2) koordynacja i wspieranie Centrów Kompetencji Zawodowych w regionie; 3) realizacja komponentu Małopolskiej Chmury Edukacyjnej w zakresie obszarów zawodowych; 4) wsparcie uczniów szkół gimnazjalnych (obecnie: podstawowych) w zakresie doradztwa zawodowego.

Ostatni z wymienionych komponentów obejmuje 3 główne zadania: 1) utworzenie Szkolnych Punktów Informacji i Kariery (SPInKa) i realizacja w nich zajęć dla uczniów z zakresu doradztwa zawodowego; 2) organizacja Festiwalu Zawodów, gdzie uczniowie mają okazję zapoznać się z interaktywnymi prezentacjami zawodów z małopolskich szkół, a także skorzystać z konsultacji z doradcą zawodowym; 3) podniesienie kwalifikacji doradców edukacyjno-zawodowych i osób realizujących zadania z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach.

Przedmiotem niniejszego raportu jest ewaluacja pierwszego z tych zadań, tj. zajęć z zakresu doradztwa realizowanych w szkołach. Zaplanowanie działań polegających na realizacji zajęć z doradztwa zawodowego w szkołach gimnazjalnych wynikało z przeprowadzonej diagnozy, wskazującej na niewystarczający dostęp do doradztwa edukacyjno-zawodowego uczniów. Celem podjętej przez Zarząd Województwa Małopolskiego interwencji jest m.in. zwiększenie dostępności do usług doradztwa zawodowego dla uczniów małopolskich gimnazjów (obecnie: szkół podstawowych) i podniesienie ich zdolności do podejmowania właściwych decyzji dotyczących dalszej edukacji oraz zatrudnienia zgodnie z predyspozycjami i umiejętnościami.

Wsparcie dla uczniów polega na utworzeniu w szkołach punktów informacji i kariery (SPInKa) prowadzonych przez szkolnych doradców zawodowych oraz – w ramach działania tych punktów – na realizacji zajęć grupowych i konsultacji indywidualnych dla uczniów gimnazjum oraz klas 7-8 szkoły podstawowej, a także ogólnodostępnych dyżurów doradcy w szkole. Proces doradztwa zaplanowany został średnio na 36 godzin lekcyjnych dla każdej grupy uczniów (realizowanych zwykle w trybie 12 godz. rocznie) i 1 godzinę konsultacji indywidualnej z doradcą w celu przygotowania indywidualnego planu działania (IPD).

W projekcie uczestniczy 109 partnerów (dane za rok szkolny 2018/2019), w tym 84 gminy² i 18 powiatów z Małopolski. Są to niemal wszystkie powiaty z terenu województwa oraz prawie połowa (46%) gmin. W samym działaniu dotyczącym realizacji doradztwa zawodowego dla uczniów szkół

---

¹ Poza jednostkami samorządu terytorialnego pozostali Partnerzy to: 6 szkół wyższych (w tym jedna niepubliczna) i jeden podmiot niepubliczny prowadzący szkołę o uprawnieniach szkoły publicznej.

² W tym gminy wiejskie, miejsko-wiejskie, miejskie i miasta na prawach powiatu.

gimnazjalnych (podstawowych) w Szkolnych Punktach Informacji i Kariery uczestniczy 87 Partnerów : 83 gminy oraz 4 powiaty (45% gmin i 21% powiatów z terenu województwa).

W celu wzorcowej realizacji zarządzania projektem i z uwagi na ogromną skalę działania (doradztwem planowano objąć minimum 33 000 uczniów, do 30 czerwca 2019 było to już 25 909 osób) Lider projektu zrealizował wewnętrzne badanie ewaluacyjne. Jego celem była kontrola i ocena jakości realizowanych zadań, oszacowanie ich skuteczności, zbadanie poziomu satysfakcji beneficjentów ostatecznych oraz wprowadzenie ewentualnych korekt do działań projektowych.

Określenie „badanie wewnętrzne” wynika z faktu, iż było ono realizowane z inicjatywy Lidera projektu i na jego użytek, przez zasoby kadrowe Lidera projektu oraz Partnerów, bez udziału zewnętrznego podmiotu specjalizującego się w prowadzeniu badań ewaluacyjnych, co wiąże się z pewnymi ograniczeniami w metodologii i organizacji dokonanej ewaluacji.

Badanie przeprowadzono wśród uczniów, którzy przystąpili do projektu i skorzystali ze wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego. Ankiety były wypełniane przez uczniów w okresie maj-czerwiec 2019 r. Syntezy i sprawdzenia danych dokonano w sierpniu 2019 r., analizę danych i raport z części empirycznej oraz opracowywanie wniosków wykonano w październiku i listopadzie 2019 r., a redakcję ostatecznej wersji raportu w styczniu 2020 r.

METODOLOGIA BADAŃ I OPIS PRÓBY BADAWCZEJ

Przeprowadzone badanie ankietowe zrealizowane zostało z inicjatywy Lidera Projektu, w celu zapewnienia wzorcowego zarządzania projektem i monitorowania prawidłowości jego realizacji.

Lider projektu, we współpracy z Partnerem merytorycznym – Politechniką Krakowską – opracował ankietę dla uczniów oraz arkusz do zbierania danych. Następnie, na mocy Umowy Partnerskiej, zwrócił się do Partnerów projektu z prośbą o realizację ankiet wśród uczniów.

Ewaluacja została wykonana dzięki doradcom zawodowym, pracującym w Szkolnych Punktach Informacji i Kariery, którzy ankiety przeprowadzili wśród swoich uczniów – zebrali oni dane i nanieśli je na arkusze w formacie ustalonym przez Lidera – oraz dzięki koordynatorom projektu w gminach, którzy zsumowali te wyniki otrzymane od doradców ze szkół na swoim terenie w arkuszach zbiorczych, a przede wszystkim – dzięki uczniom, którzy podzielili się swoimi opiniami. Lider projektu dokonał zestawienia danych otrzymanych od partnerów w arkuszach zbiorczych, a następnie przeprowadził ich analizę oraz opracował niniejszy raport.

Prośbę o przeprowadzenie ankiet Lider projektu skierował do 52 Partnerów projektu. W tej grupie znaleźli się zarówno Partnerzy mający status gminy miejskiej, miejsko-wiejskiej, jak i wiejskiej, a także jeden Partner będący powiatem (z racji tego, iż jest on organem prowadzącym dla specjalnej szkoły podstawowej i gimnazjum) i 3 miasta na prawach powiatu. Jeśli w tekście mowa będzie o gminach jako Partnerach – należy przez to rozumieć również Partnera mającego status powiatu.

38 spośród 52 Partnerów odesłało odpowiedzi w poprawnym formacie, wymaganym przez Lidera Projektu. Jeden z Partnerów wysłał część odpowiedzi respondentów w formie skanów wypełnionych ankiet – w tym przypadku uwzględniona została wyłącznie część danych przesłana przez tego Partnera w wymaganym formacie. W sumie, w ankiecie wzięło udział 5 740 uczniów spośród 8699 (66%) uczestniczących w roku szkolnym 2018/2019 (lub w jednym z semestrów) w zajęciach realizowanych w ramach projektu w 150 szkołach u ankietowanych Partnerów. Dla porównania, w skali całego projektu, do końca czerwca 2019 r., cykl zajęć z doradcą ukończyło 25 909 uczniów, z czego większość: 14 645 w roku szkolnym 2018/2019. Grupa ankietowanych uczniów stanowi zatem 22% grupy badanej tj. uczestników projektu. Wymogiem formalnym było przeprowadzenie przez każdego

z Partnerów biorących udział w badaniu ankiet u minimum 50% liczby osób, które ukończyły cykl wsparcia w zakresie doradztwa w danej gminie w roku szkolnym 2018/2019.

Większość spośród 5 740 respondentów stanowili uczniowie klas III gimnazjum (64,62%), natomiast uczniowie klas VIII – 29,36%, klas VII – 4,46% (1,57% nie zaznaczyło odpowiedzi). 52,68% z nich to dziewczęta, a 46,83% to chłopcy (0,49% nie udzieliło odpowiedzi). W momencie prowadzenia badania 88,03% z tych uczniów miała już opracowany Indywidualny Plan Działania (IPD) lub była w trakcie jego realizacji.

Analizę danych w niniejszym raporcie podzielono na dwie części. W pierwszej części przedstawiono wyniki 37 spośród 38 otrzymanych arkuszy zbiorczych, natomiast w drugiej części jednego z nich – miasta Krakowa. Podział taki wprowadzono z uwagi na fakt, że w całkowitej liczbie wypełnionych ankiet ok. ¼ stanowią odpowiedzi uczniów z Krakowa, zatem włączenie tych danych do całości wyników bez ich wyszczególnienia zaburzałoby reprezentatywność pozostałych Partnerów. Zaznaczyć jednak należy, że w pierwszej części znalazły się odpowiedzi zarówno z gmin wiejskich, miejsko-wiejskich, jak i miast na prawach powiatu: Tarnowa i Nowego Sącza, więc ta grupa uczestników nie jest jednolita, a jej ewentualna głębsza, różnicująca analiza wymagałaby szerzej zakrojonego projektu badawczego.

W badaniu wzięły udział następujące gminy/powiaty: Babice, Biecz, Bobowa, Brzeźnica, Bukowno, Chełmiec, Czchów, Gnojnik, Gorlice, Gródek nad Dunajcem, Jabłonka, Jerzmanowice-Przeginia, Jordanów, Koniusza, Kraków, Krościenko nad Dunajcem, Książ Wielki, Lanckorona, Limanowa, Łabowa, Łużna, Miechów, Mszana Dolna, Mucharz, Muszyna, Nowy Sącz, Pałecznica, Sękowa, Spytkowice w pow. nowotarskim, Spytkowice w pow. wadowickim, Stryszawa, Stryszów, Sułoszowa, Tarnów, Pow. Tatrzański, Trzyciąż, Tuchów, Wielka Wieś.

ANALIZA WYNIKÓW BADAŃ

Część I Dane uzyskane poza stolicą regionu

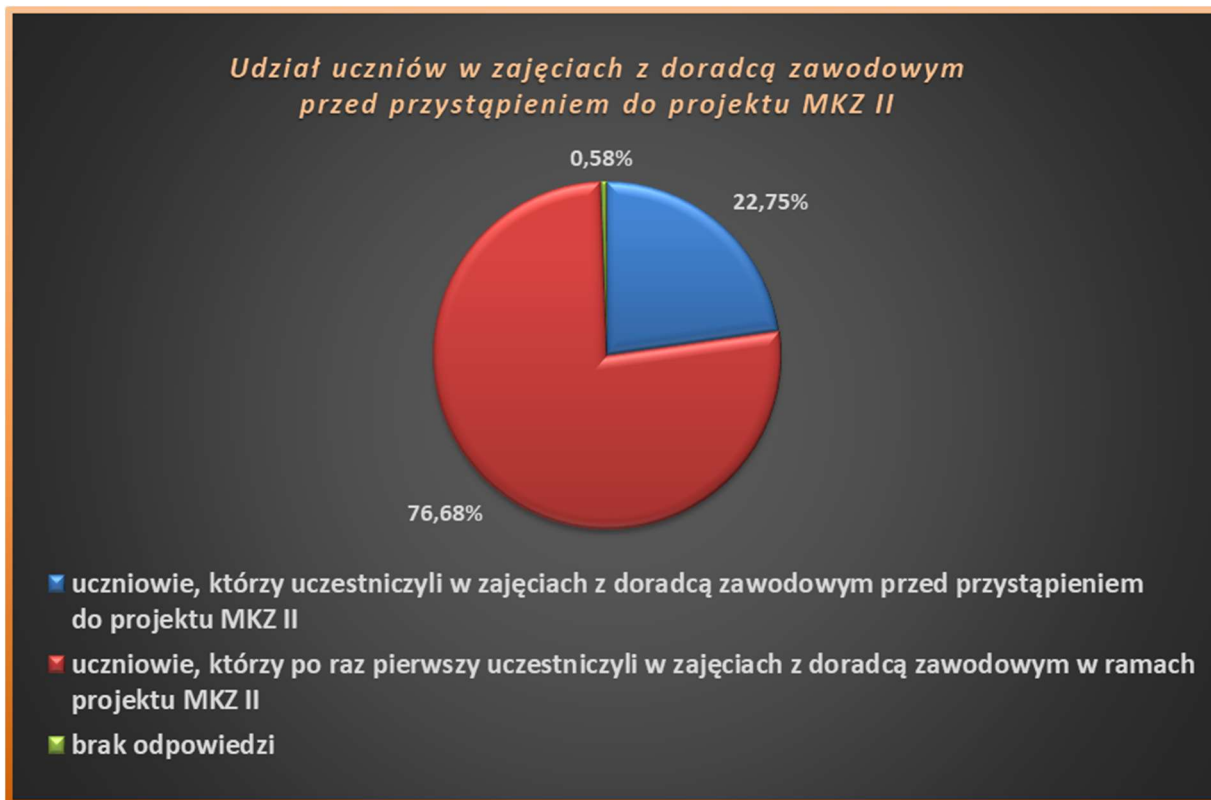
W tej części raportu przedstawione są łącznie dane uzyskane od 37 Partnerów projektu spoza stolicy regionu, przy czym – jak zaznaczono we wstępie – na obraz tej całości składają się odpowiedzi zarówno z małych gmin wiejskich czy wiejsko-miejskich, jak i dużych miast, co uwarunkowane jest ograniczeniami czasowymi realizowanej analizy. W części tej przeanalizowano zbiorcze dane z ankiet wypełnionych przez 4313 uczniów.

1. Dostępność doradztwa zawodowego dla uczniów przed rozpoczęciem projektu MKZ II

Przed przystąpieniem do projektu MKZ II część uczniów (22,75%) brała udział w zajęciach z doradcą zawodowym – najczęściej w ramach lekcji z podstawy programowej, zajęć i konsultacji prowadzonych przez pedagoga z poradni psychologiczno-pedagogicznej lub przez szkolnego doradcę. Uczniowie uczestniczyli też w rozmowach z zakresu doradztwa zawodowego realizowanych podczas lekcji wychowawczych oraz zastępstw, brali też udział w wizytach zawodoznawczych.

Większość uczniów uczestniczyła jednak w zajęciach z doradztwa zawodowego po raz pierwszy w ramach projektu MKZ II (76,68% respondentów nie uczestniczyło wcześniej w innych zajęciach, 0,58% nie udzieliło odpowiedzi). Jedynie u trojga Partnerów projektu w większości byli uczniowie, którzy w zajęciach uczestniczyli już poza projektem MKZ II, a w dwóch przypadkach można mówić

o równowadze uczniów mających wcześniejszy kontakt z doradcą i tych, którzy go nie mieli (wyniki w przedziale 49% - 51%). Natomiast, spośród Partnerów, u których większość uczniów nie uczestniczyła uprzednio w zajęciach z doradztwa, aż w 20 przypadkach, a więc nieco więcej niż u połowy Partnerów biorących udział w badaniu, była to większość dominująca: odsetek uczniów, którzy nie uczestniczyli wcześniej w zajęciach z doradcą wynosił między 80 % a 100 %.

Wykres nr 1

Udział uczniów w zajęciach z doradcą zawodowym przed przystąpieniem do projektu MKZ II (poza Krakowem)

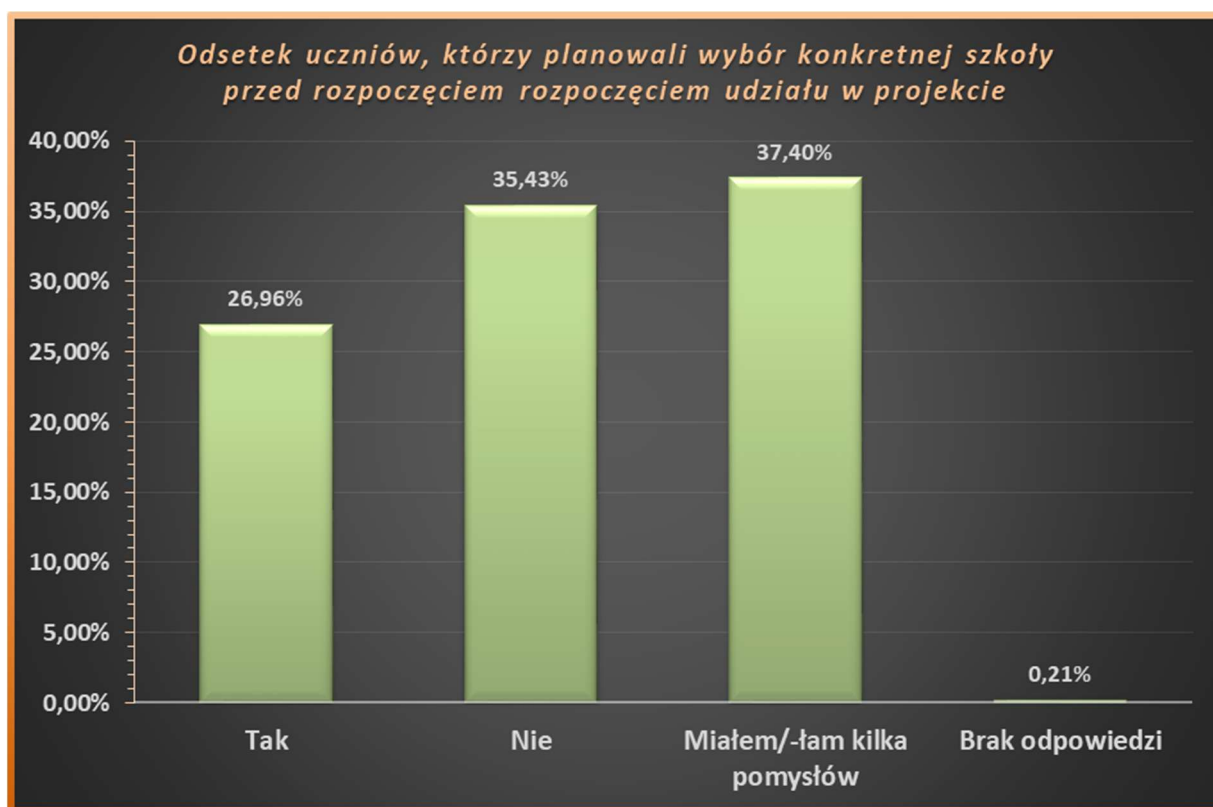
Przypomnieć trzeba, że dane te dotyczą roku szkolnego 2018/2019, natomiast obowiązek uwzględnienia obowiązkowych zajęć z doradztwa zawodowego (minimum 10 godzin w roku) w ramowych planach nauczania powstał od roku szkolnego 2017/2018 w odniesieniu do uczniów nowo utworzonych klas siódmych, od roku szkolnego 2018/2019 obejmował uczniów klas siódmych i ósmych (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, Dz. U. z 2017 poz. 703). Wcześniejsze przepisy zobowiązywały dyrektorów szkół do zapewnienia wsparcia w zakresie doradztwa zawodowego, nie miało ono jednak charakteru cyklu obowiązkowych zajęć lekcyjnych. Stąd wynika sytuacja, że część uczniów zetknęła się z doradztwem zawodowym, lecz większość nie była jeszcze objęta obowiązkowymi zajęciami z doradztwa. Natomiast Szkolne Punkty Informacji i Kariery w ramach projektu MKZ II funkcjonują już od 2017 roku, a zajęcia realizowane są wg specjalnego 3-etapowego (najczęściej: 3-letniego) programu nauczania, więc to tutaj uczniowie w pierwszej kolejności zetknęli się z doradcą zawodowym.

2. Plany dotyczące przyszłości edukacyjno-zawodowej uczniów przed przystąpieniem do projektu MKZ II

W celu zmierzenia skuteczności działań doradczych zbadano, jak uczniowie oceniają swój stopień świadomości w zakresie przyszłości edukacyjno-zawodowej przed rozpoczęciem cyklu zajęć z doradcą zawodowym i po zajęciach.

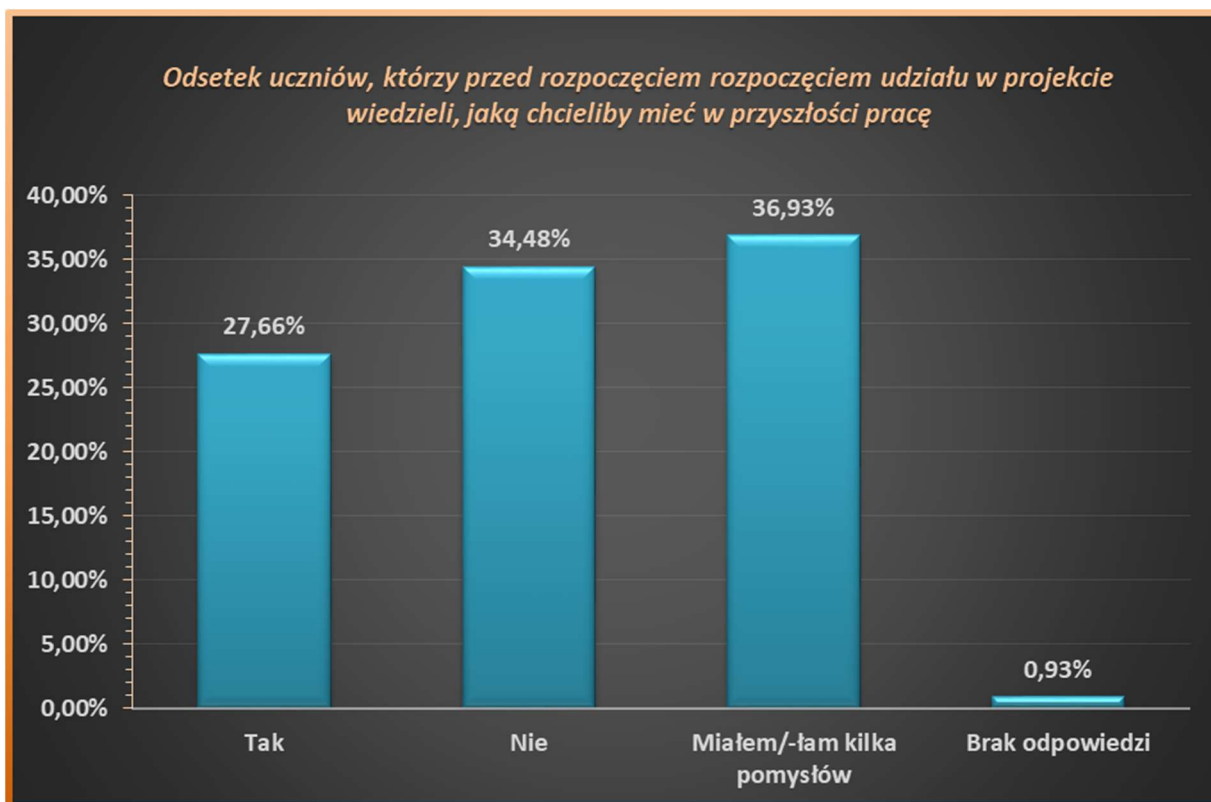
Dwa pytania kwestionariusza poświęcono zbadaniu stanu świadomości uczniów na temat ich dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej przed rozpoczęciem zajęć. Zapytano w ankiecie o to, czy uczniowie przed rozpoczęciem zajęć z doradcą wiedzieli jaką szkołę ponadpodstawową/ponadgimnazjalną chcieli wybrać oraz czy wiedzieli jaką chcieliby w przyszłości mieć pracę.

Najwięcej uczniów odpowiedziało, że miało już kilka pomysłów dotyczących wyboru szkoły (37,40%) lub zawodu (36,93%), a zbliżona liczba osób, przeciwnie – że nie miała żadnej wizji (35,43% i 34,48%). Część uczniów wskazała, że mieli oni już skonkretyzowane plany dotyczące wyboru szkoły lub zawodu (odpowiednio 26,96% i 27,66%). Wydaje się zatem, że niespełna ¼ uczniów miała sprecyzowane plany, natomiast spośród pozostałych – ok. połowa „miała kilka pomysłów”, czyli podejmowała już wstępne próby znalezienia swojej ścieżki edukacyjno-zawodowej, natomiast druga połowa z nich – nie miała żadnych określonych planów. Niezależnie od ewentualnej zmienności tych planów, liczby te pokazują, że dwie pierwsze z wymienionych grup uczniów (64,36% i 59,68%) starały się określić swoją przyszłość edukacyjno-zawodową jeszcze przed przystąpieniem do projektu MKZ II.

Wykres nr 2

Odsetek uczniów, którzy planowali wybór konkretnej szkoły przed rozpoczęciem rozpoczęciem udziału w projekcie (poza Krakowem).

Wykres nr 3

Odsetek uczniów, którzy przed rozpoczęciem udziału w projekcie wiedzieli, jaką chcieliby mieć w przyszłości pracę (poza Krakowem).

Ogólna zbieżność między strukturą odpowiedzi dotyczących wyboru szkoły, a odpowiedzi dotyczących przyszłej pracy wydaje się logiczna i uzasadniona: można sądzić, że – w pewnym uproszczeniu – uczniowie, którzy wiedzieli jaką szkołę chcą wybrać – wiedzieli również jaką pracę chcieliby wykonywać, uczniowie którzy rozważali kilka opcji – rozważali je zarówno w odniesieniu do szkoły jak i przyszłej pracy, a ci, którzy nie wiedzieli – nie mieli tej jasności w żadnej z kwestii. Pojawia się na tym tle jednak kilka interesujących odstępstw.

W przypadku 21 gmin odsetek uczniów, którzy zadeklarowali, że widzieli, jaką pracę chcieli wykonywać był wyższy od odsetka uczniów, którzy wiedzieli jaką wybiorą szkołę. Co więcej, w 13 przypadkach, w gminie był wyższy odsetek uczniów, którzy wiedzieli jaka praca ich interesuje, od tych którzy tego nie wiedzieli, a spośród tych gmin – w 7 zachodziła korelacja ujemna pomiędzy odpowiedziami na te dwa pytania, tzn. większość odpowiedzi potwierdzających dokonanie wyboru pracy oznaczała mniejszość odpowiedzi potwierdzających wybór szkoły. Niewspółmierność w tych przypadkach danych dotyczących wyboru pracy i szkoły nie była oczywiście dominująca, ale był to zauważalny trend, który może budzić zastanowienie.

Wykres nr 4

Struktura odpowiedzi dotyczących wyboru szkoły i przyszłej pracy u poszczególnych Partnerów projektu (poza Krakowem).

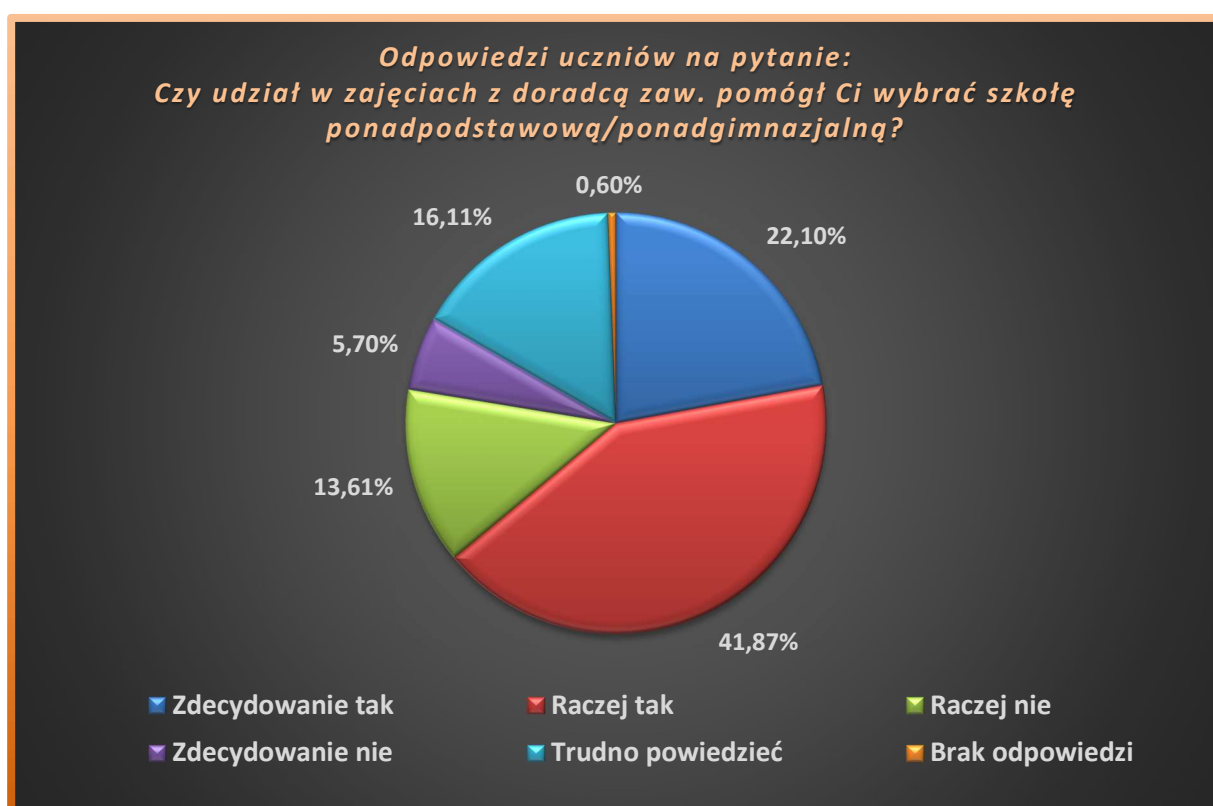
Szukając jego wyjaśnienia, wysunąć można hipotezę, że zachodzi tu związek z wcześniejszym doradztwem zawodowym, bowiem spośród 21 gmin, w których odnotowano przewagę uczniów mających większą świadomość odnośnie wyboru przyszłej pracy niż szkoły, aż 19 wskazało, że uczniowie już wcześniej zetknęli się z doradztwem zawodowym, a 13 z nich – że było to między 14% a 66% uczniów. Przypuszczenie to wymagałoby pogłębionych badań i nie może zostać uznane za pewnik, jest jednak wysoce prawdopodobne, gdyż właśnie – wbrew pozorom – z perspektywy doradztwa zawodowego tendencja taka jest zjawiskiem pożądanym i pozytywnym. Świadczy ona bowiem o tym, że w tych przypadkach uczniowie mają świadomość, co chcieliby w życiu robić (co oczywiście mogą jeszcze zweryfikować) i to jest ich punkt wyjścia do poszukiwań szkoły, która pozwoliłaby im ten cel osiągnąć. Jest to model wzorcowy, patrząc przez pryzmat celów doradztwa zawodowego. Tymczasem wybór w pierwszej kolejności szkoły, a w dalszej przyszłości kierunku zawodowego świadczyć może o determinowaniu wyboru głównie dostępnością pobliskiej uczniowi oferty edukacyjnej, a niekoniecznie jego predyspozycjami i preferencjami.

Naturalnie, najbardziej pożądana jest sytuacja, w której uczeń ma ugruntowaną świadomość odnośnie swoich predyspozycji i upodobań oraz sytuacji na rynku pracy, a w konsekwencji potrafi określić swoje preferencje zarówno w odniesieniu do przyszłej pracy zawodowej, jak i do szkoły, w której może zdobyć odpowiednie kompetencje. Zbliżeniu uczniów do takiego stanu wiedzy i świadomości służy proces doradztwa zawodowego realizowany w projekcie MKZ II.

3. Przydatność i efektywność zajęć z doradcą w ocenie beneficjentów ostatecznych

Efektywność realizowanego cyklu zajęć z doradztwa poddano w badaniu ocenie uczestników. Przedstawione dane odnośnie efektywności zajęć z doradcą przedstawiają ich subiektywne opinie w danym momencie. Nie ma możliwości zbadania w projekcie faktycznej trafności dokonanych przez nich wyborów edukacyjnych z perspektywy czasu, co byłoby najbardziej miarodajną oceną efektów wsparcia. Wobec braku takiej możliwości, wyniki ankiety oparte na opiniach uczniów są cennym źródłem informacji i bardzo istotnym uzupełnieniem oceny skuteczności działań projektowych mierzonej poprzez wskaźniki i dane liczbowe.

Na pytanie o skuteczność wsparcia w zakresie wyboru szkoły ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej 22,1% uczniów stwierdziło, że udział w zajęciach z doradcą zdecydowanie pomógł im wybrać szkołę, a 41,87%, – że raczej pomógł. 13,61% uznało, że zajęcia raczej nie były pomocne, 5,7% – że zdecydowanie nie były, a 16,71% nie miało zdania na ten temat.

Wykres nr 5

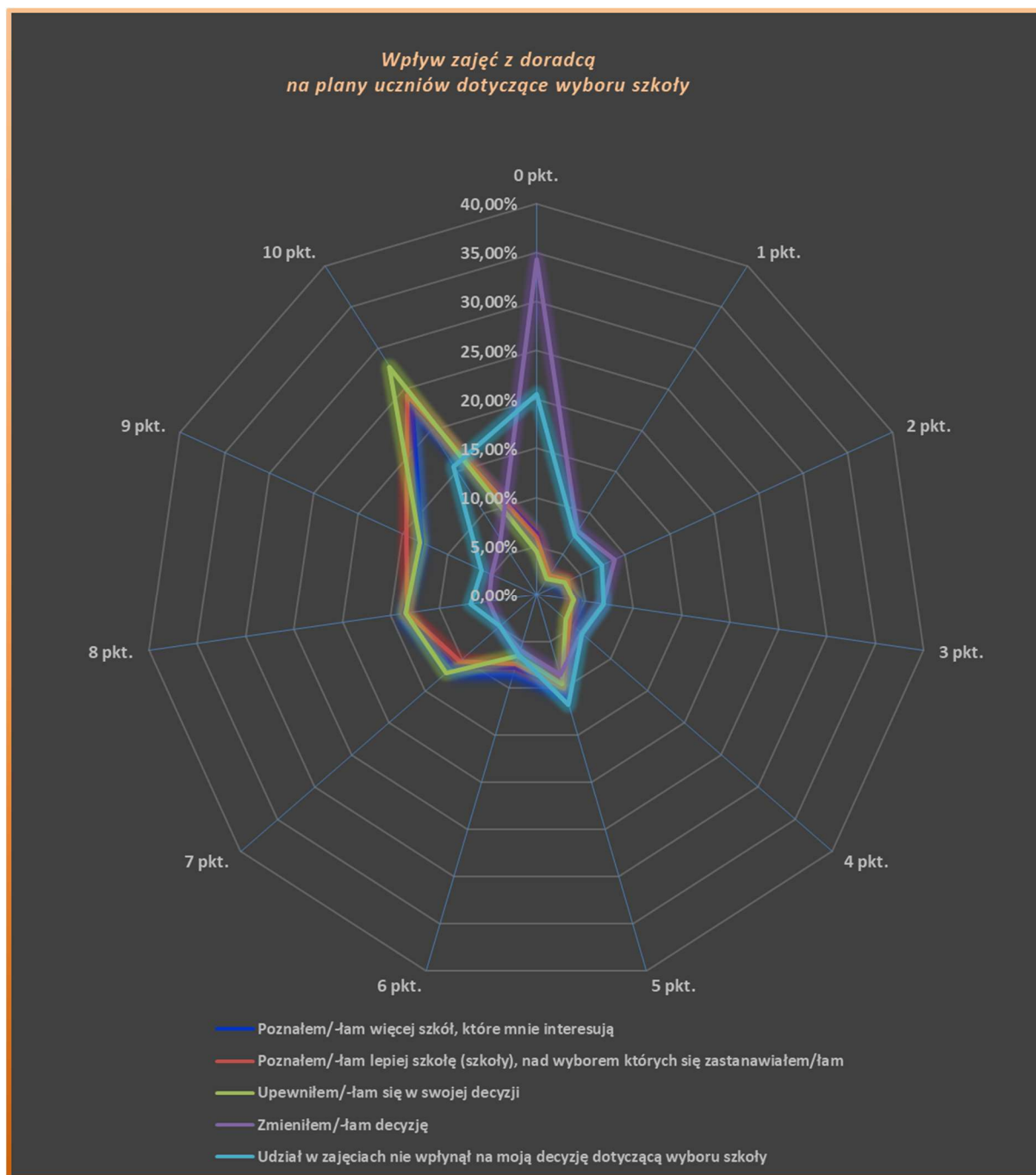
Ocena przydatności zajęć z doradztwa zawodowego w podjęciu decyzji o wyborze szkoły wg uczniów (poza Krakowem)

Weryfikacją tych odpowiedzi były kolejne dwa pytania skierowane do uczniów, w których punktowali oni poszczególne odpowiedzi w skali od 0 do 10, gdzie 0 oznaczało, że nie identyfikują się z danym stwierdzeniem zupełnie, a 10 – że było ono w ich przypadku zdecydowanie prawdziwe.

Wskazania uczniów potwierdzają³, że dzięki zajęciom poznali oni lepiej szkołę lub szkoły nad wyborem których się zastanawiali (10 pkt. 24,29% wskazań; 9 pkt. 14,55%; 8 pkt. 13,36%; 7 pkt. 10,39%; 6 pkt. 7,38%; 5 pkt. 9,99%; 4 pkt. 4,49%; 3 pkt. 3,69%; 2 pkt. 3,5%; 1 pkt. 2,40%; 0 pkt. 5,95%), poznali także więcej szkół, które ich zainteresowały (10 pkt. 23,45%; 9 pkt. 12,89%;

³ Kluczem interpretowania wykresów nr 6 i 7 jest odczytywanie wysokich punktacji (od 10 do 7 pkt.) jako głosów zgadzających się z danym twierdzeniem i niskich punktacji (od 0 do 3 pkt.) jako opinii mu zaprzeczających.

8 pkt. 13,71%; 7 pkt. 11,24%; 6 pkt. 7,74%; 5 pkt. 9,91%; 4 pkt. 4,64%; 3 pkt. 4,41%; 2 pkt. 3,19%; 1 pkt. 2,49%; 0 pkt. 6,34%). W większości upewnili się oni w swojej decyzji odnośnie wyboru szkoły (10 pkt. 27,72%; 9 pkt. 13,04%; 8 pkt. 13,46%; 7 pkt. 12,23%; 6 pkt. 6,58%; 5 pkt. 9,50%; 4 pkt. 3,99%; 3 pkt. 3,92%; 2 pkt. 3,15%; 1 pkt. 1,98%; 0 pkt. 4,43%), stosunkowo niewielu zmieniło decyzję (10 pkt. 6,79%; 9 pkt. 4,99%; 8 pkt. 4,87%; 7 pkt. 4,94%; 6 pkt. 5,91%; 5 pkt. 8,59%; 4 pkt. 6,01%; 3 pkt. 6,91%; 2 pkt. 8,82%; 1 pkt. 7,83%). Część z nich stwierdziła, że udział w zajęciach nie wpłynął na ich decyzje w zakresie wyboru szkoły (10 pkt. 15,65%; 9 pkt. 6,15%; 8 pkt. 6,76%; 7 pkt. 4,94%),

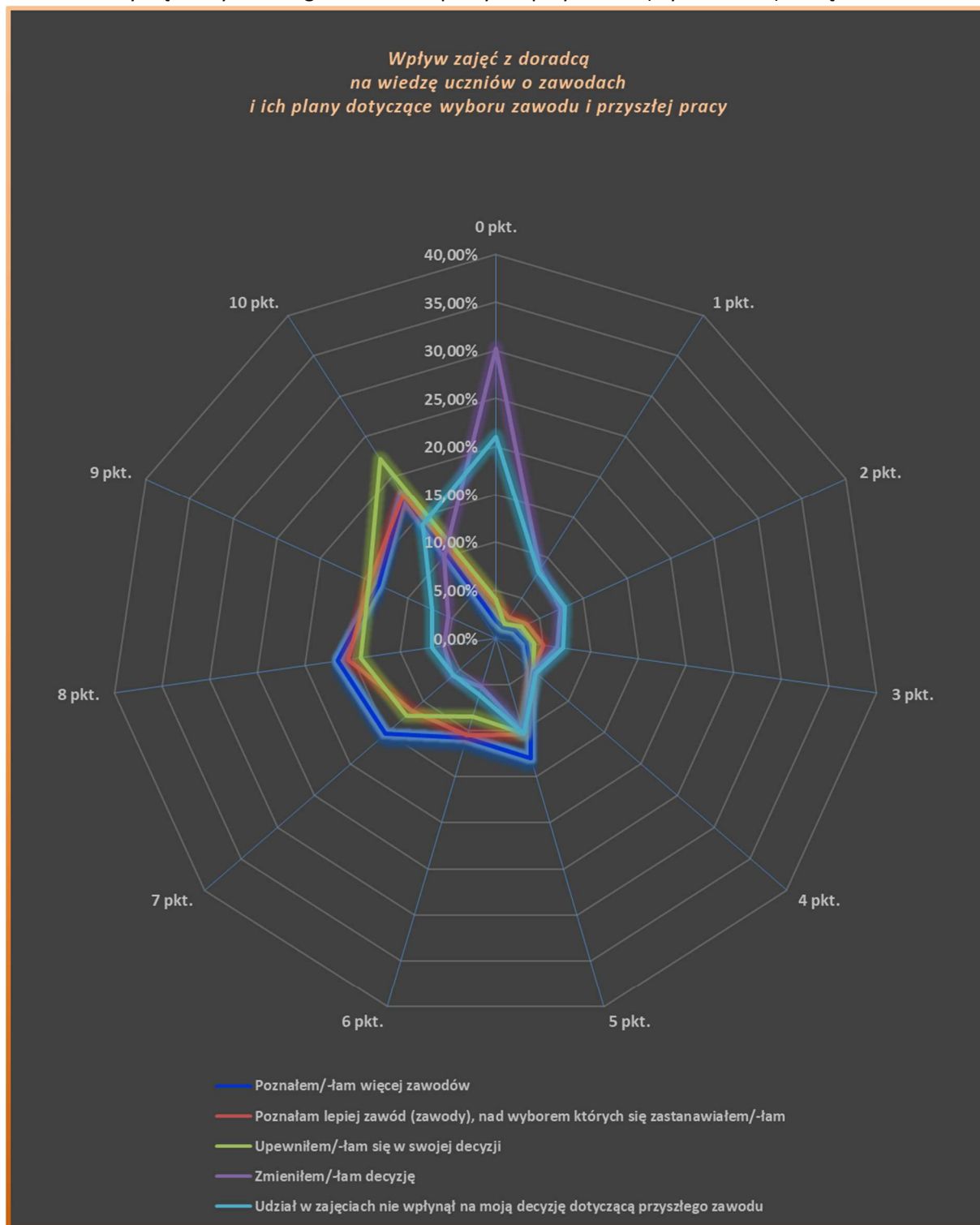

Wykres nr 6

Wpływ zajęć z doradcą na wybór szkoły ponadgimnazjalnej/ponadpodstawowej (poza Krakowem).

przeważali jednak ci, którzy z tym stwierdzeniem się nie zgodzili (0 pkt. 20,54%; 1 pkt. 7,25%; 2 pkt. 7,41%; 3 pkt. 6,92%), pozostali nie zajęli wyraźnego stanowiska w tej kwestii (6 pkt. 6,48%; 5 pkt. 11,70%; 4 pkt. 6,20%). Dane te ilustruje wykres nr 6.

Podobnie odpowiedzi rozłożyły się w pytaniu dotyczącym wpływu zajęć na wyobrażenia uczniów dotyczące wybieranego zawodu i pracy w przyszłości (wykres nr 7). Większość uczniów

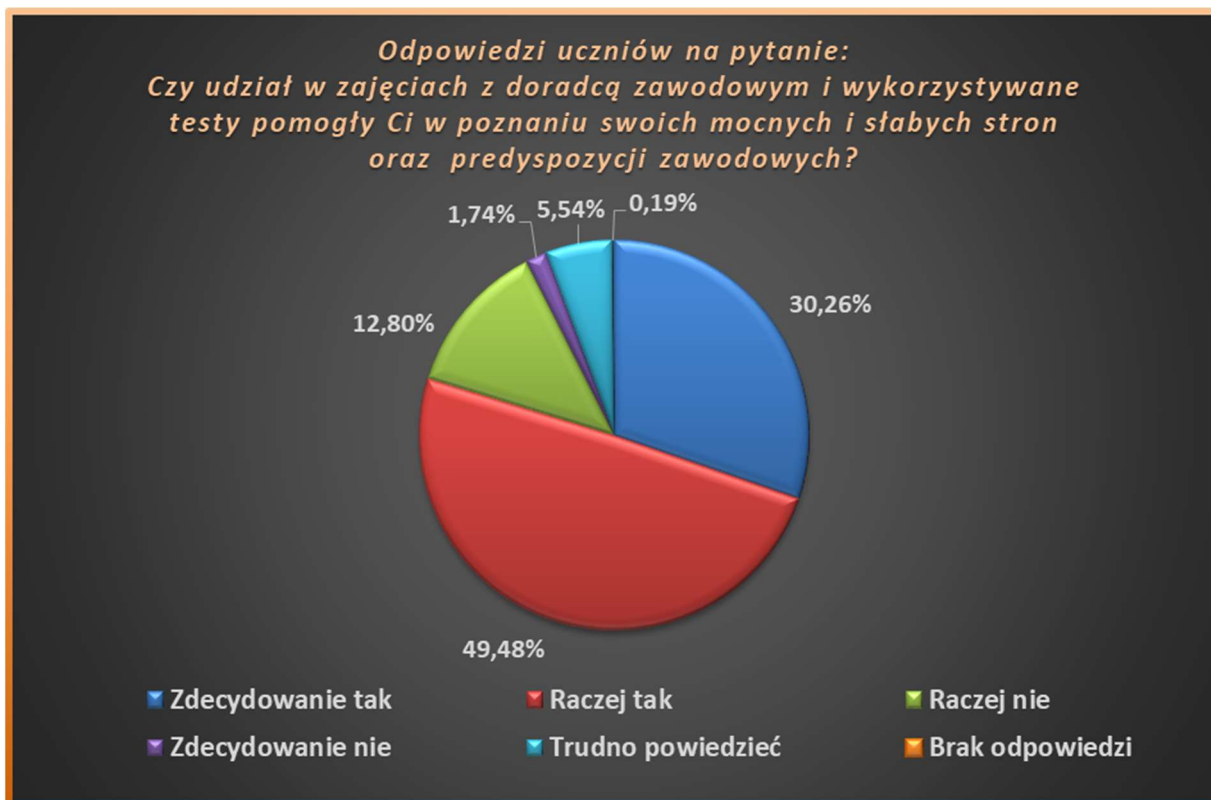

Wykres nr 7

Wpływ zajęć z doradcą na wiedzę uczniów o zawodach i ich plany dotyczące wyboru zawodu i przyszłej pracy (poza Krakowem).

ocenila, że dzięki zajęciom poznała lepiej zawód lub zawody nad wyborem których się zastanawiała (10 pkt. 17,78% wskazań; 9 pkt. 14,37%; 8 pkt. 15,51%; 7 pkt. 11,54%; 6 pkt. 10,54%; 5 pkt. 10,40%; 4 pkt. 5,12%; 3 pkt. 5,05%; 2 pkt. 3,50%; 1 pkt. 2,57%; 0 pkt. 3,62%), a także inne zawody (10 pkt. 17,72% wskazań; 9 pkt. 13,43%; 8 pkt. 16,58%; 7 pkt. 15,20%; 6 pkt. 10,76%; 5 pkt. 12,99%; 4 pkt. 4,82%; 3 pkt. 3,21%; 2 pkt. 2,14%; 1 pkt. 1,35%; 0 pkt. 1,79%). Najczęściej uczniowie utwierdzili się w swojej decyzji dotyczącej wyboru zawodu (10 pkt. 22,21%; 9 pkt. 14,46%; 8 pkt. 14,18%; 7 pkt. 12,31%; 6 pkt. 8,47%; 5 pkt. 10,37%; 4 pkt. 5,22%; 3 pkt. 4,05%; 2 pkt. 2,93%; 1 pkt. 1,76%; 0 pkt. 4,05%), natomiast odsetek osób, które zmieniły swoją decyzję w tym względzie w wyniku doradztwa zawodowego był nieco wyższy niż w przypadku wyboru szkoły (10 pkt. 10,00%; 9 pkt. 5,41%; 8 pkt. 5,43%; 7 pkt. 5,97%; 6 pkt. 5,29%; 5 pkt. 10,07%; 4 pkt. 5,29%; 3 pkt. 6,44%; 2 pkt. 7,37%; 1 pkt. 8,52%; 0 pkt. 30,22%). Część z nich stwierdziła, że udział w zajęciach nie wpłynął na ich decyzje w tej kwestii (10 pkt. 14,06%; 9 pkt. 7,28%; 8 pkt. 6,72%; 7 pkt. 5,83%), większość jednak miała opinię przeciwną (0 pkt. 21,06%; 1 pkt. 8,14%; 2 pkt. 7,91%; 3 pkt. 7,04%), pozostali nie mieli wyrażonej opinii na ten temat (6 pkt. 6,08%; 5 pkt. 10,32%; 4 pkt. 5,52%).

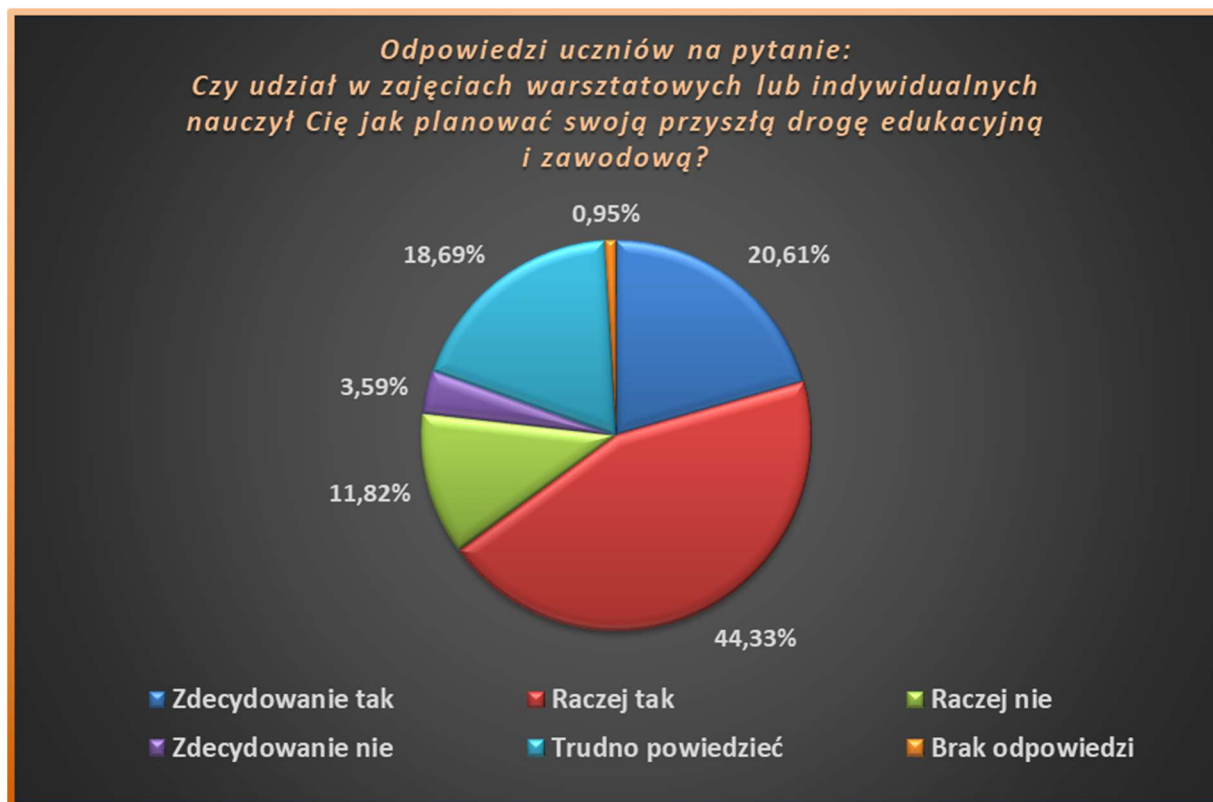
Co ciekawe, jeszcze większa liczba uczniów uznała, że zajęcia z doradcą pomogły im w poznaniu swoich mocnych i słabych stron oraz predyspozycji zawodowych (30,26% zdecydowanie tak, 49,48% raczej tak, 12,8% raczej nie, 1,74% zdecydowanie nie, 5,73% nie wyraziło swojego zdania). I ten element jest jednym z kluczowych w procesie doradztwa. O ile bowiem wybór szkoły i zawodu może zostać przez ucznia jeszcze wielokrotnie zweryfikowany po badaniu, o tyle świadomość własnych mocnych stron, predyspozycji i preferencji zawodowych to punkt wyjścia do wszelkich poszukiwań. Samoświadomość w zakresie tych sfer, a także nauczanie się zadawania sobie tego rodzaju pytań, prowadzenia takiej autorefleksji jest kluczową umiejętnością na wszystkich etapach kariery, także w dorosłości.

Wykres nr 8

Odpowiedzi uczniów na pytanie: Czy udział w zajęciach z doradcą zawodowym i wykorzystywane testy pomogły Ci w poznaniu swoich mocnych i słabych stron oraz predyspozycji zawodowych? (poza Krakowem)

Podobnie, większość uczniów (20,61% zdecydowanie tak i 44,33% raczej tak) stwierdziła, że podczas zajęć nauczyła się jak planować swoją ścieżkę edukacyjną i zawodową. Wydaje się zatem, że działania projektowe odniosły pozytywny skutek, w zakresie kształtowania umiejętności kreowania własnej ścieżki kariery, co ma szansę zaprocentować w życiu kilku tysięcy – młodych obecnie – mieszkańców Małopolski.

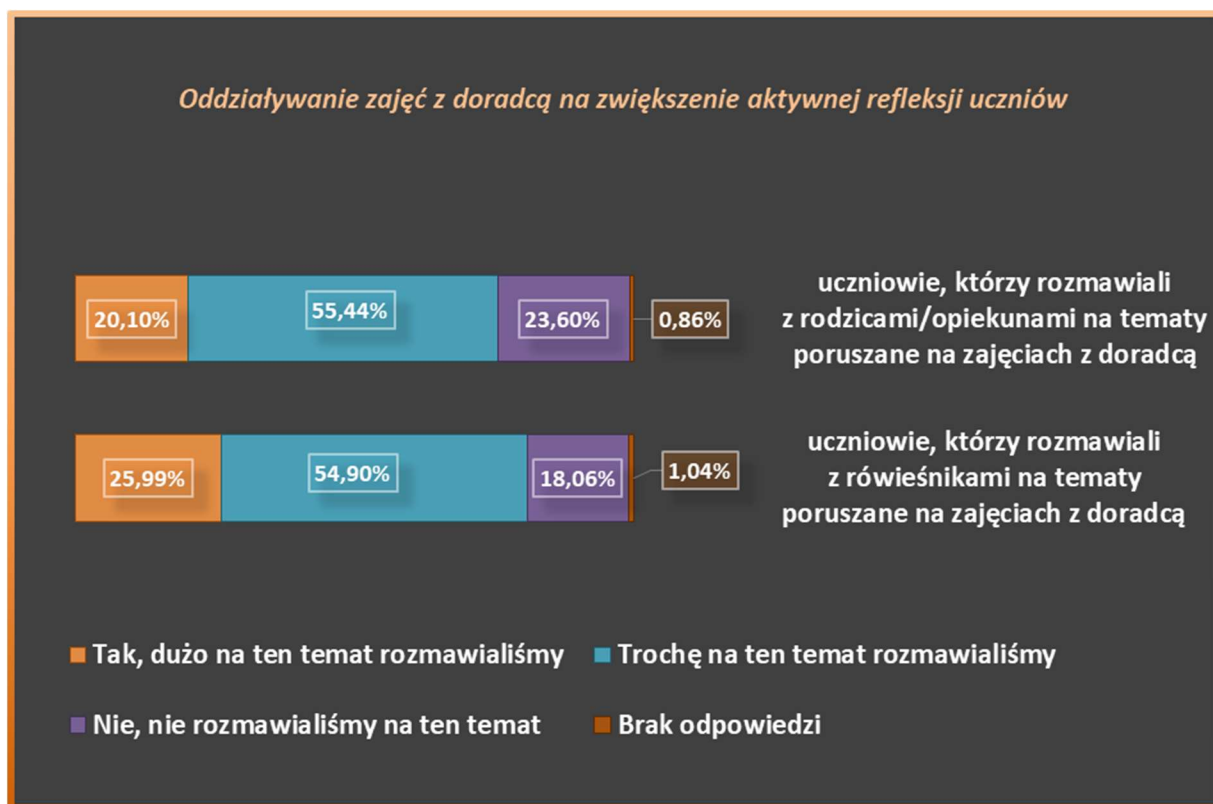
Wykres nr 9

Odpowiedzi uczniów na pytanie: Czy udział w zajęciach warsztatowych lub indywidualnych nauczył Cię jak planować swoją przyszłą drogę edukacyjną i zawodową? (poza Krakowem)

4. Ocena oddziaływania zajęć

Poza zmianami w decyzjach, poszerzeniem wiedzy i zwiększeniem samoświadomości – co omówiono już w poprzednich punktach – poziom oddziaływania zajęć edukacyjnych i doradczych można zmierzyć także wpływem, jaki przekazywane treści wywierają na odbiorcę tych treści, w tym wypadku faktem, czy pozostają w świadomości uczniów i rezonują, czy też są wysłuchiwanie bez zaangażowania i zostają zapomniane z chwilą wyjścia z sali lekcyjnej.

W przeprowadzonym badaniu zapytano uczniów, czy rozmawiali ze swoimi rodzicami/opiekunami i ze swoimi rówieśnikami na tematy poruszane podczas zajęć. Odpowiedzi pokazują, że tematy te były wyraźnie obecne w ich refleksji po zajęciach, w kontaktach z otoczeniem. 20,10% z nich przyznało, że dużo rozmawiało na ten temat z rodzicami/opiekunami, a 55,44% – że trochę, jednak 23,60% nie miało takich doświadczeń. Podobnie, w przypadku 25,99% uczniów poruszane problemy wróciły intensywnie w ich dyskusjach z rówieśnikami, a w 54,90% – w mniejszym stopniu. 18,06% nie rozmawiało na te tematy z koleżankami i kolegami.

Wykres nr 10

Oddziaływanie zajęć z doradcą na zwiększenie aktywnej refleksji uczniów (poza Krakowem).

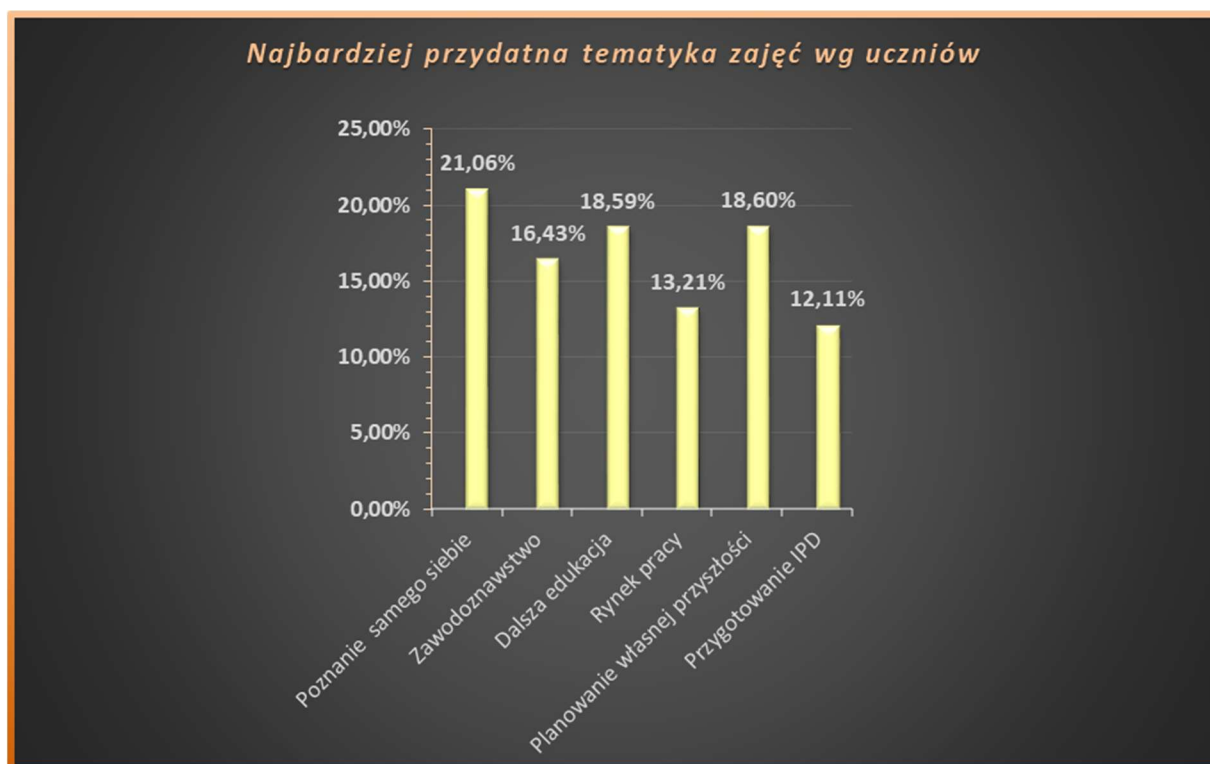
Taki oddźwięk jest zjawiskiem pozytywnym i bardzo pożądanym. Poziom wskazań odpowiedzi „Dużo na ten temat rozmawialiśmy” i „Trochę na ten temat rozmawialiśmy” wydaje się satysfakcjonujący, przy czym rzetelna ocena tego aspektu wymagałaby pogłębionych badań precyzujących stopień zaangażowania w te rozmowy i ich jakość. Oczywiście nie można pominąć tego niedostatku rozmów z rodzicami w przypadku 23% uczniów. Łatwo zauważyć, że wskaźniki dotyczące kontaktów rówieśniczych są nieco wyższe, niż te dotyczące kontaktów z rodzicami, co potwierdza prawidłowość typową dla zachowań nastolatków. Aby w większym stopniu zaktywizować rodziców, w projekcie zrealizowane zostały przez partnera merytorycznego – Centrum Pedagogiki i Psychologii Politechniki Krakowskiej – warsztaty prowadzone przez doradców, w trakcie których rodzice mogli się dowiedzieć, jak wesprzeć swoje dzieci w decyzjach dotyczących wyboru i planowania ścieżki edukacyjno-zawodowej. Można się jednak spodziewać, że udział w nich wzięli Ci rodzice, którzy już ze swoimi dziećmi omawiali wybór szkoły. W przypadku wspomnianych 23% uczniów – rola doradcy zawodowego staje się więc szczególnie ważna.

5. Ocena treści, struktury i jakości realizowanych zajęć

Zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego w ramach projektu MKZ II obejmowały średnio 36 godzin warsztatów dla każdej grupy uczniów oraz minimum 1 godzinę pracy indywidualnej doradcy z każdym uczniem. Zajęcia grupowe były realizowane w trzech etapach, zwykle po 12 godzin rocznie,

a kończyły się indywidualną pracą ucznia z doradcą – średnio 1 godzinę w celu przygotowania indywidualnego planu działania (IPD). Rozplanowanie zajęć w czasie leżało jednak w gestii dyrektorów szkół i doradców zawodowych, mogło więc przebiegać różnie w poszczególnych szkołach. Ponadto, w przypadku kiedy uczniowie mieli okazję pozyskać poza projektem wiedzę planowaną w programie zajęć, doradcy mieli możliwość zwiększania liczby godzin konsultacji indywidualnych i otwartych dyżurów dla uczniów.

Z odpowiedzi ankietowanych uczniów (mogli wybrać 3 odpowiedzi w tym pytaniu) wynika, że za najbardziej przydatne uznali oni lekcje dotyczące samopoznania (21,06% wskazań), planowania własnej przyszłości (18,60%), dalszej edukacji (18,59%), zawodoznawstwa (16,43%), a w następnej kolejności: rynku pracy (13,21%) i zajęcia z doradcą, których celem było przygotowanie IPD (12,11%).

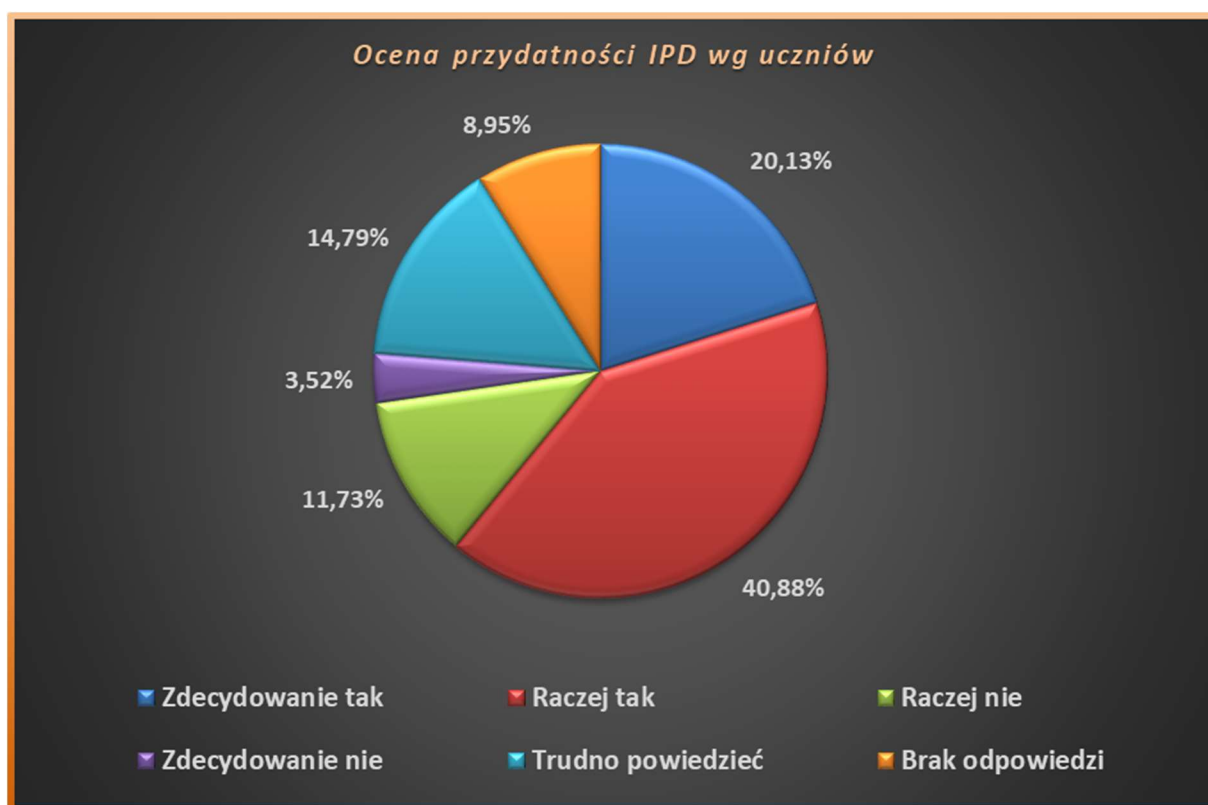

Wykres nr 11

Ocena przydatności tematyki zajęć wg uczniów (poza Krakowem).

Zastanawiające jest, że indywidualne zajęcia, przeznaczone na przygotowanie IPD, zajęły tu najniższą pozycję. Jest ona wciąż satysfakcjonująca, co potwierdzają odpowiedzi na kolejne pytanie (Wykres nr 12), ponadto, w momencie realizacji ankiet ponad 10% uczniów nie realizowało jeszcze IPD z doradcą, co musiało wpłynąć na niższą liczbę wskazań na ten rodzaj zajęć i duży odsetek braku odpowiedzi w kolejnym pytaniu. Mimo tego wyjaśnienia fakt, że nie zostały one ocenione znacznie wyżej zwraca uwagę Lidera projektu, wobec czego rozpatruje on tę kwestię uważnie w kontekście odpowiedzi na pozostałe pytania oraz w odniesieniu do sugestii, które uczniowie mieli możliwość wyrazić w pytaniu otwartym – omówionych w kolejnym punkcie raportu.

Jednocześnie, odnosząc się do samego IPD (Wykres nr 12), 20,13% uczniów odpowiedziało, że przygotowanie IPD jest według nich potrzebne do realizacji swoich planów, 40,88% odpowiedziało, że raczej potrzebne. 11,73% uczniów uznało, że przygotowanie własnego IPD raczej nie jest potrzebne, 3,52% – że zdecydowanie nie jest, a 23,74% nie miało zdania na ten temat lub nie udzieliło odpowiedzi. Biorąc pod uwagę dwie pierwsze grupy odpowiedzi, łącznie 61% uczniów wyraziło się pozytywnie o potrzebie realizacji IPD.

Wykres nr 12

Ocena przydatności opracowywania IPD wg uczniów (poza Krakowem).

Dość zbliżona do oceny przydatności zajęć poświęconych przygotowaniu IPD była ocena samego narzędzia: większość uczniów stwierdziła, że treść IPD jest zrozumiała i odpowiednio dopasowana do ich potrzeb (21,40% odpowiedzi „zdecydowanie tak”, 50,85% – „raczej tak”).

Większość uczniów uznała, że czas przeznaczony na przygotowanie IPD był wystarczający (67% wskazań), część z nich że zbyt krótki (16,68%), a część, że za długi (6,68%), ok. 10% uczniów nie realizowało jeszcze IPD.

Podobne zdanie mieli uczniowie na temat czasu poświęconego na realizację zajęć grupowych: 67,77% uznała go za wystarczający, przy czym stanowiska osób nieusatysfakcjonowanych w tym względzie bardziej się spolaryzowały: 17,53% stwierdziło, że był on zbyt krótki, a 13,70% że zbyt długi (brak odpowiedzi: 1%).

Co szczególnie istotne, kompetencje i postawę doradcy podczas zajęć grupowych i indywidualnych aż 47,28% uczniów oceniło zdecydowanie wysoko, 37,26% raczej wysoko, tylko 1,60% zdecydowanie nisko i 3,48% raczej nisko (ok. 10% nie miało tu swojego zdania).

Wykres nr 13

Ocena kompetencji i postawy doradcy wg uczniów (poza Krakowem).

6. Uwagi uczniów i całłościowa ocena

W ankiecie zawarte zostało pytanie otwarte, w którym uczniowie mogli wypowiedzieć się na temat tego, co należałoby zmienić w programie zajęć z doradztwa, żeby lepiej odpowiadały one na ich potrzeby. Pojawiły się tu liczne sugestie. Niejednokrotnie były one sprzeczne (np. zwiększyć ilość zajęć /zmniejszyć ilość zajęć; więcej zajęć o rynku pracy/mniej zajęć o pracy, a więcej o szkole itd.), często były to stwierdzenia, że wszystko jest w porządku i niczego nie trzeba zmieniać. Wielokrotnie postulowano ograniczenie tematów „zbyt wybiegających w przyszłość”, skoncentrowanie się na lokalnej ofercie edukacyjnej, padł tu też postulat skoncentrowania się na lokalnych możliwościach zatrudnienia. Taki punkt widzenia młodzieży jest zrozumiały, trzeba jednak zaznaczyć, że celem doradztwa zawodowego jest raczej rozszerzanie horyzontów, a kluczem wyboru szkoły i zawodu predyspozycje ucznia, a nie lokalna oferta, choć oczywiście również z uwzględnieniem możliwości, ograniczeń i potrzeb ucznia i jego rodziny, które często nie umożliwiają przełamania bariery oddalenia terytorialnego.

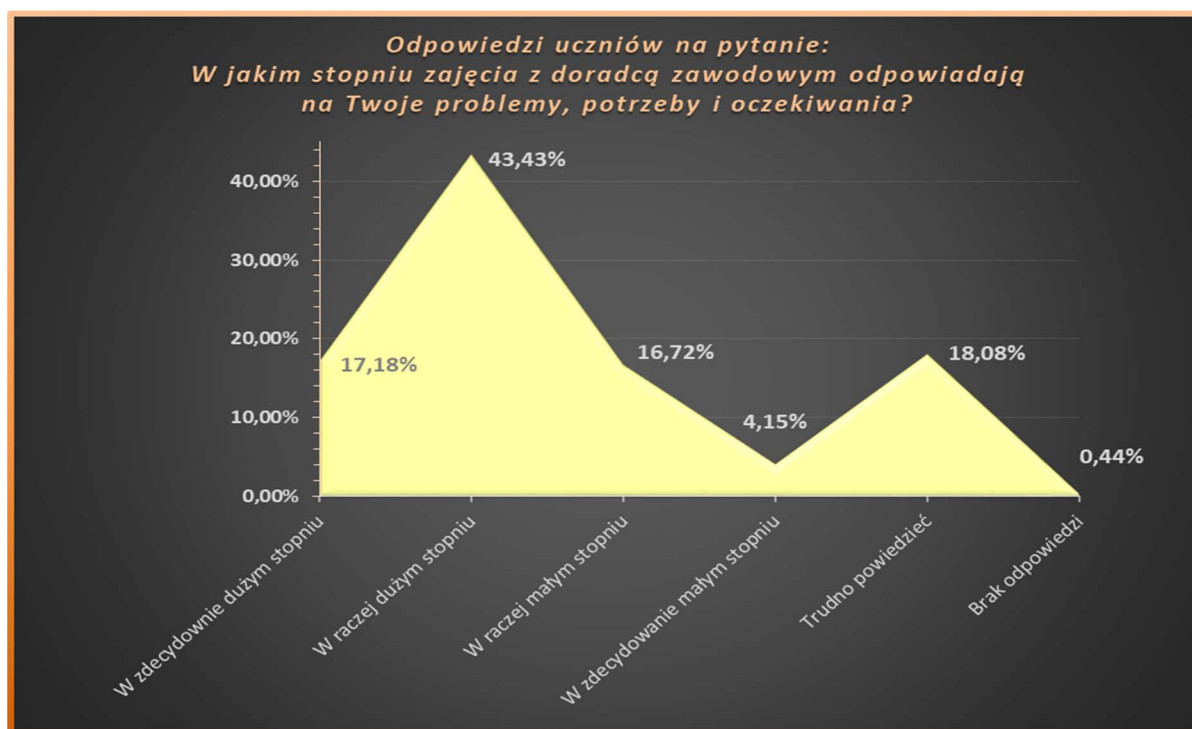
Obraz ten nie jest jednak jednolity, na jego tle pojawiały się też głosy np. o potrzebie omawiania zawodów przyszłościowych czy pracy on-line. Podobnie, dość często pojawiały się sugestie dotyczące skrócenia treści IPD, zmniejszenia czasu poświęconego na jego przygotowanie, a także zmniejszenia liczby wypełnianych testów. Inne wypowiedzi wyjaśniają, że chodzi o dopasowanie testów do indywidualnych potrzeb ucznia i – o czym mowa w kolejnym akapicie – o potrzebie indywidualnych, osobistych rozmów z doradcą, co może wyjaśniać głosy niezadowolenia z poświęcania czasu na przygotowywanie IPD, traktowanego w tym wypadku jako wymóg i formalność, a nie jako osobiste, użyteczne narzędzie. W tym wypadku dużo zależy od postawy doradców i wyjaśnienia przez nich uczniom istoty i znaczenia IPD.

Wiążą się z tym kolejne opinie, pojawiające się jeszcze częściej i bardziej regularnie od omówionych powyżej. W zdecydowanej większości odpowiedzi udzielonych na to pytanie powtarzają się wyraźnie dwa postulaty.

Pierwszy z nich to więcej zajęć praktycznych – wskazywano na potrzebę wyjazdów do przedsiębiorstw, zakładów pracy, do fabryk, spotkań z osobami reprezentującymi różne zawody. Pojawiły się nawet sugestie praktycznego testowania zawodów przez uczniów – praktyk, prób wykonywania zadań zawodowych. Wyrażna była chęć ograniczenia czasu poświęcanego na poznawanie wszystkich zawodów na rzecz sprofilowania zajęć do potrzeb poszczególnych uczniów i znacznie głębszego poznawania typowanych przez nich zawodów i szkół. W zakresie wyboru szkoły, podobnie, proponowano wyjazdy do szkół, zapraszanie na lekcję uczniów ze szkół ponadgimnazjalnych/ponadpodstawowych, ale także wyjazdy na uczelnię.

Drugim postulatem było zwiększenie liczby zajęć indywidualnych z doradcą, ograniczenie ogólnych informacji, testów i IPD na rzecz liczniejszych osobistych rozmów z doradcą. Wyrażana przez młodzież potrzeba indywidualnych rozmów z doradcą powtarzana jest z taką częstotliwością, że wydaje się wręcz bezgraniczna. Indywidualne konsultacje były kluczowym punktem wsparcia projektowego zaplanowanego przez Lidera projektu i opinie uczniów potwierdzają, że był to krok we właściwym kierunku. Pokazują jednak, że zapotrzebowanie w tym względzie jest o wiele większe i dotyczy nie tylko przygotowania samego IPD, czy dyżurów doradcy, ale wręcz cyklu indywidualnych konsultacji, co niestety nie mieściłoby się w budżecie projektu.

Należy wziąć pod uwagę, że mimo ograniczeń projektu MKZ II, stanowi on ofertę, która w możliwie największym zakresie wypełnia lukę w zakresie doradztwa zawodowego w szkołach i większości uczniom w ogóle umożliwiła po raz pierwszy kontakt z doradcą zawodowym, co omówiono w pkt. 1. Zapewne dlatego też uczniowie, mimo wskazywanych braków, w każdym z omówionych pytań wydają się potwierdzać zasadność realizacji wsparcia w tym zakresie. Także odpowiedzi na pytanie, które można uznać za podsumowujące: „W jakim stopniu zajęcia z doradcą w ramach projektu MKZ II odpowiadają na Twoje problemy, potrzeby i oczekiwania?” potwierdzają ogólną satysfakcję uczniów z zajęć, wyrażoną w omówionych wcześniej pytaniach szczegółowych.

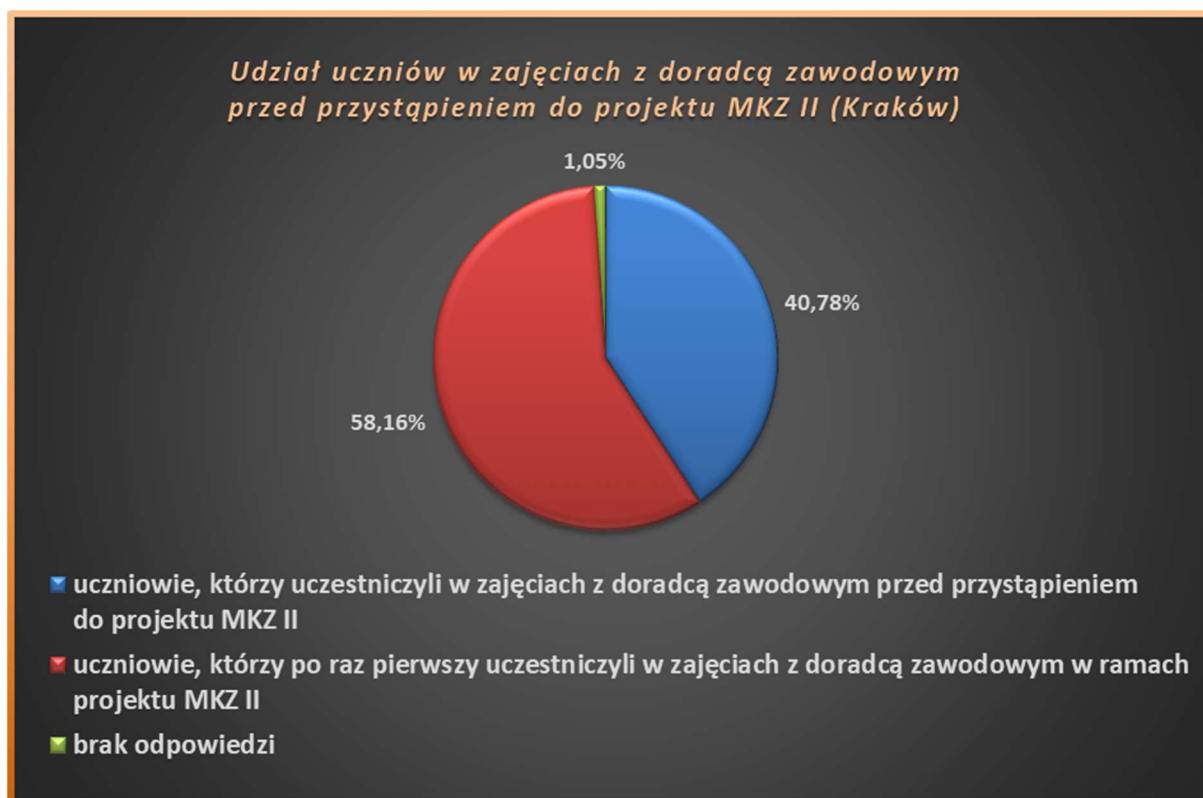
Wykres nr 14 Ogólna ocena satysfakcji uczniów z zajęć z doradcą (poza Krakowem).

Część II Dane uzyskane w stolicy regionu

Sytuacja w stolicy regionu – Krakowie, wymaga odrębnej analizy. Kraków, zgodnie z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest metropolią, a te rządzą się swoimi prawami.

Odzwierciedlenie tej specyfiki Krakowa można zaobserwować także w zakresie doradztwa zawodowego i w wynikach przeprowadzonego badania. W Krakowie dużo łatwiejszy jest dostęp do doradztwa zawodowego, a także do oferty edukacyjnej. Uczniowie mogą mieć także nieco lepszy dostęp do zróżnicowanego środowiska przedsiębiorców i informacji pochodzących z rynku pracy. Pozyskanie informacji o dowolnej szkole w obrębie miasta czy odwiedzenie jej jest stosunkowo łatwe do zrealizowania we własnym zakresie. Zapewne z tych powodów ocena zajęć, zapotrzebowania na nie i wnoszonych przez uczniów korzyści, jest ogólnie niższa niż poza Krakowem. W dalszej części tego rozdziału przedstawiono dane z Krakowa, zestawiając je w niektórych punktach z sumowanymi danymi spoza stolicy regionu (przy czym w tej grupie znalazły się też duże ośrodki miejskie: Nowy Sącz i Tarnów).

W Krakowie, przed rozpoczęciem projektu kontakt z doradztwem zawodowym miało już ok. 40% uczniów (w porównaniu ze średnią 22,75% z pozostałych gmin łącznie).

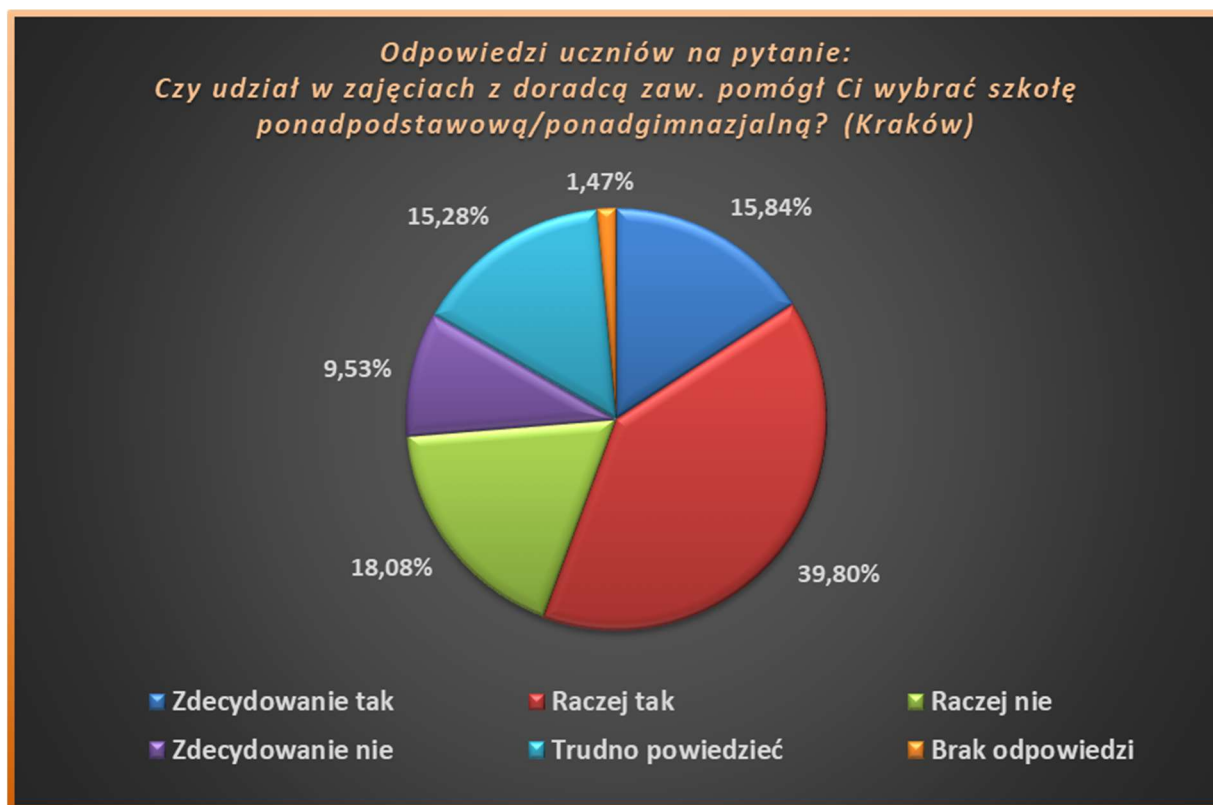

Wykres nr 15

Udział uczniów w zajęciach z doradcą zawodowym przed przystąpieniem do projektu MKZ II (w Krakowie)

Spośród uczniów 31,74% wiedziało wówczas jaką chciałoby wybrać szkołę i 27,12% - jaką pracę. Podobna, nieznacznie tylko większa grupa, tego nie wiedziała (odpowiednio 35,43% i 34,48%), liczniejsi byli uczniowie, którzy mieli już kilka pomysłów (35,67% i 37,14%). Pozostali nie udzielili odpowiedzi na to pytanie. Dane te są niemal identyczne w Krakowie i poza nim, różnica ujawnia się jedynie w nieco wyższym odsetku uczniów krakowskich, mających wówczas za sobą wstępny wybór szkoły (31,74% w Krakowie i 26,96% poza nim).

Zauważalna różnica pojawia się natomiast w dokonanej przez uczniów ocenie przydatności zajęć z doradztwa zawodowego w podjęciu decyzji o wyborze szkoły ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej. Tylko 15,84% z nich stwierdziło, że zajęcia zdecydowanie pomogły im wybrać szkołę, podczas gdy poza stolicą regionu było to 22,1%. Podobna liczba osób odpowiedziała, że były one „raczej pomocne”: (39,8% w Krakowie i 41,87% poza nim). Tym samym, większa liczba osób odpowiedziała, że raczej nie były one pomocne w wyborze szkoły 18,08% (w porównaniu z 13,61% poza Krakowem) i 9,53% – że zdecydowanie nie były pomocne (w porównaniu z 5,7%). 15,28% uczniów nie miało na ten temat wyraźnej opinii, a 1,47% nie udzieliło odpowiedzi.

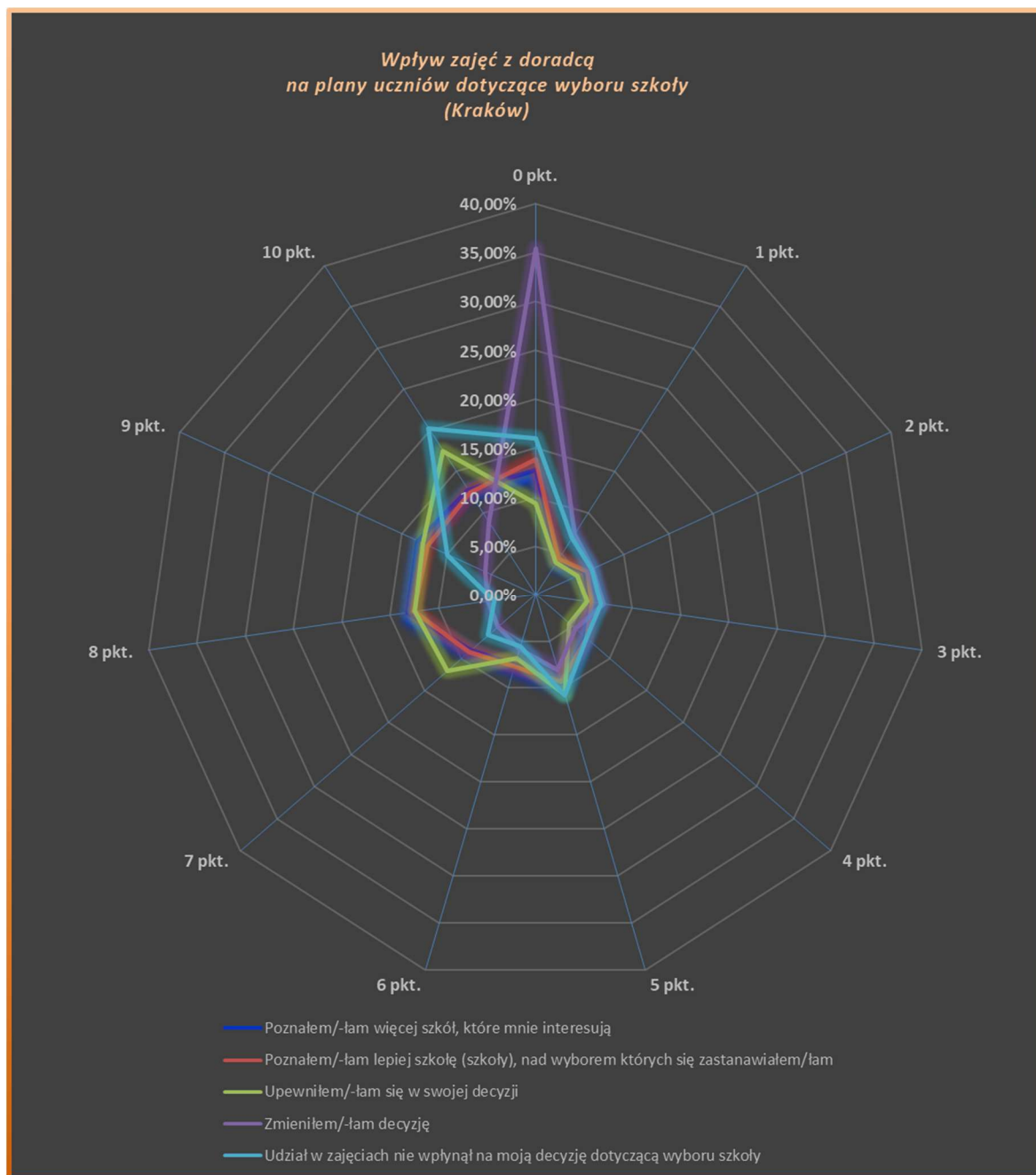
Wykres nr 16

Ocena przydatności zajęć z doradztwa zawodowego w podjęciu decyzji o wyborze szkoły wg uczniów (poza Krakowem)

Analogicznie, niższe są wskaźniki odpowiedzi szczegółowych, uzupełniających wcześniejsze pytanie. Zostały one przedstawione na wykresie nr 17⁴. Pokazują one, że uczniowie w większości uznali, że podczas zajęć z doradcą lepiej poznali szkołę lub szkoły nad wyborem których się zastanawiali (10 pkt. 12,40% wskazań; 9 pkt. 12,12%; 8 pkt. 12,54%; 7 pkt. 9,04%; 6 pkt. 7,71%; 5 pkt. 9,32%; 4 pkt. 6,87%; 3 pkt. 5,82%; 2 pkt. 5,89%; 1 pkt. 4,41%; 0 pkt. 13,88%), lub poznali więcej szkół, które ich zainteresowały (10 pkt. 12,75% wskazań; 9 pkt. 13,24%; 8 pkt. 13,24%; 7 pkt. 8,76%; 6 pkt. 7,50%; 5 pkt. 9,46%; 4 pkt. 6,80%; 3 pkt. 5,75%; 2 pkt. 5,54%; 1 pkt. 4,20%; 0 pkt. 12,75%). W większości upewnili się oni w swojej decyzji odnośnie wyboru szkoły (10 pkt. 17,45%; 9 pkt. 12,68%; 8 pkt. 12,47%; 7 pkt. 11,91%; 6 pkt. 6,87%; 5 pkt. 10,65%; 4 pkt. 4,63%; 3 pkt. 5,33%; 2 pkt. 4,77%; 1 pkt. 3,92%;

⁴ Kluczem interpretowania wykresów nr 17 i 18 jest odczytywanie wysokich punktacji (od 10 do 7 pkt.) jako głosów zgadzających się z danym twierdzeniem i niskich punktacji (od 0 do 3 pkt.) jako opinii mu zaprzeczających.

0 pkt. 9,32%), niektórzy zmienili decyzję (10 pkt. 8,83%; 9 pkt. 5,61%; 8 pkt. 4,91%; 7 pkt. 5,12%; 6 pkt. 5,82%; 5 pkt. 8,06%; 4 pkt. 5,40%; 3 pkt. 7,08%; 2 pkt. 6,45%; 1 pkt. 7,36%; 0 pkt. 35,39%). Część z nich stwierdziła, że udział w zajęciach nie wpłynął na ich decyzje w zakresie wyboru szkoły (10 pkt. 20,25%; 9 pkt. 9,88%; 8 pkt. 4,27%; 7 pkt. 6,38%; 6 pkt. 5,54%; 5 pkt. 10,79%; 4 pkt. 6,94%; 3 pkt. 6,73%; 2 pkt. 6,31%; 1 pkt. 6,94%; 0 pkt. 15,98%). Różnice między danymi z Krakowa i spoza niego widoczne są na wykresach nr 6 i 17.

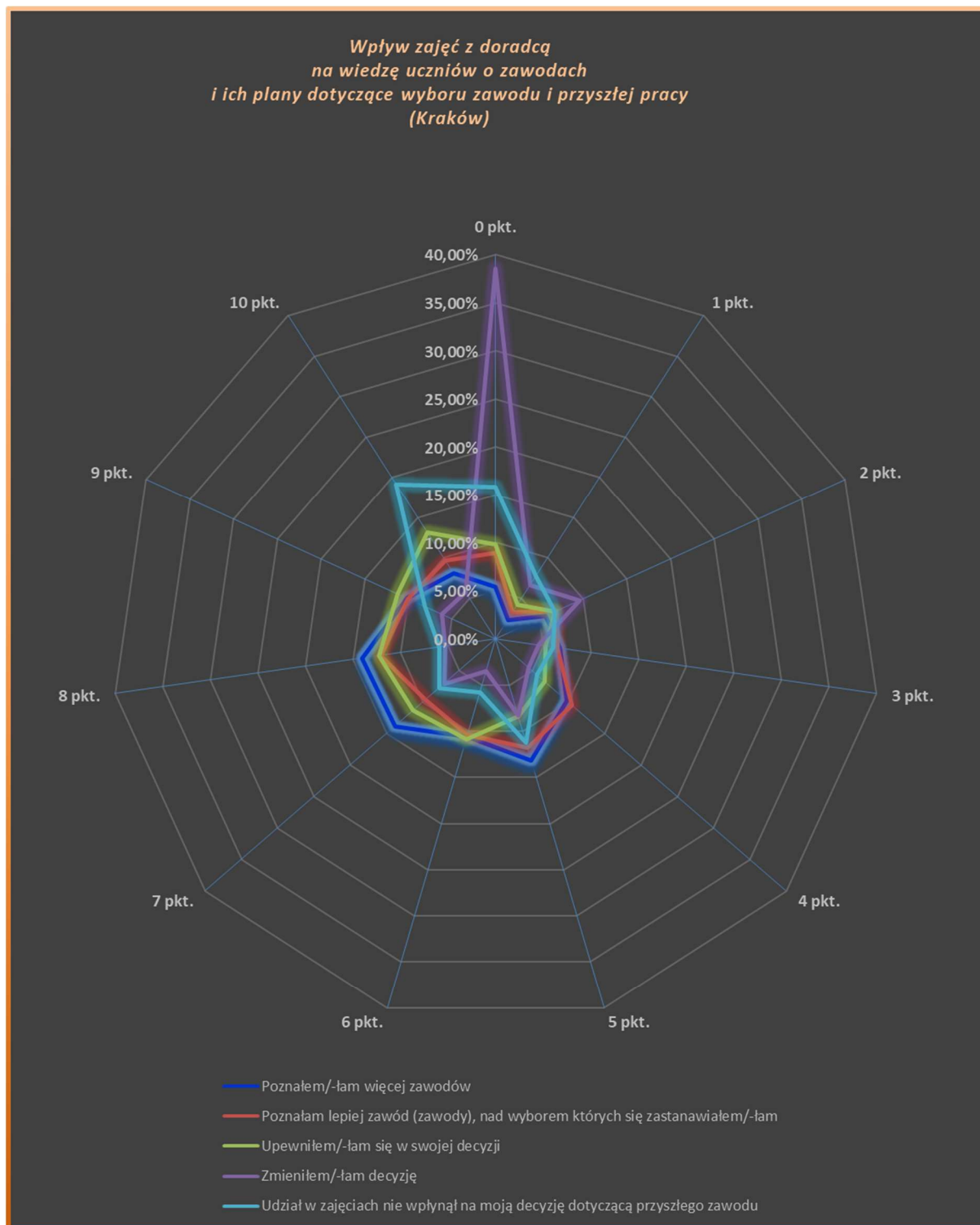

Wykres nr 17

Wpływ zajęć z doradcą na wybór szkoły ponadgimnazjalnej/ponadpodstawowej (w Krakowie).

Podobnie, mniejsza część uczniów w Krakowie niż poza stolicą regionu stwierdziła, że dzięki zajęciom poznała lepiej zawód lub zawody nad wyborem których się zastanawiała (10 pkt. 9,76% wskazań; 9 pkt. 10,09%; 8 pkt. 12,12%; 7 pkt. 9,67%; 6 pkt. 10,44%; 5 pkt. 11,77%; 4 pkt. 10,51%;

3 pkt. 6,52%; 2 pkt. 7,01%; 1 pkt. 3,22%; 0 pkt. 8,97%), a także inne zawody (10 pkt. 8,13% wskazań; 9 pkt. 10,16%; 8 pkt. 14,09%; 7 pkt. 13,88%; 6 pkt. 10,58%; 5 pkt. 13,17%; 4 pkt. 9,81%; 3 pkt. 6,80%; 2 pkt. 5,68%; 1 pkt. 2,31%; 0 pkt. 5,40%). Najczęściej uczniowie utwierdzili się w swojej decyzji

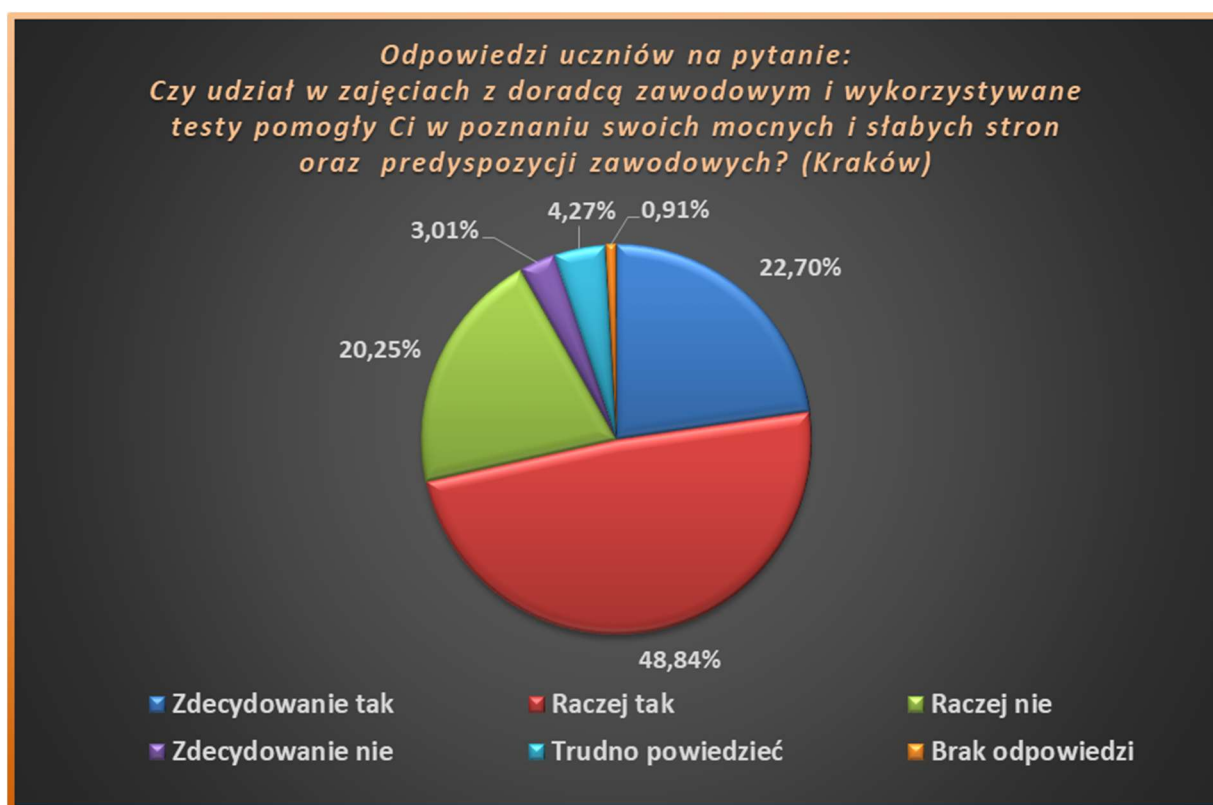

Wykres nr 18

Wpływ zajęć z doradcą na wiedzę uczniów o zawodach i ich plany dotyczące wyboru zawodu i przyszłej pracy (w Krakowie).

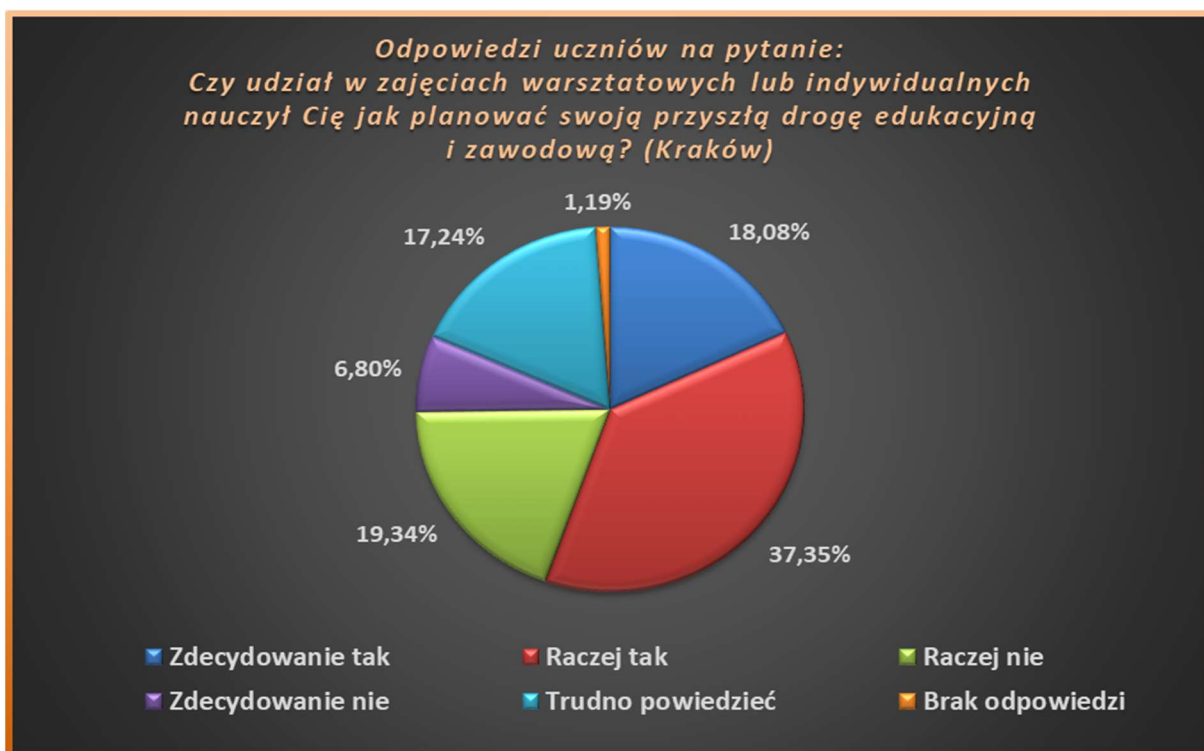
dotyczącej wyboru zawodu (10 pkt. 13,17%; 9 pkt. 11,21%; 8 pkt. 12,26%; 7 pkt. 11,35%; 6 pkt. 10,86%; 5 pkt. 8,34%; 4 pkt. 6,80%; 3 pkt. 5,26%; 2 pkt. 6,73%; 1 pkt. 4,20%; 0 pkt. 9,81%), tylko nieliczni ją zmienili (10 pkt. 5,75%; 9 pkt. 6,17%; 8 pkt. 5,33%; 7 pkt. 7,08%; 6 pkt. 3,5%; 5 pkt. 8,27%; 4 pkt. 4,56%; 3 pkt. 4,56%; 2 pkt. 9,60%; 1 pkt. 6,66%; 0 pkt. 38,54%). Część z nich stwierdziła, że udział w zajęciach nie wpłynął na ich decyzje w tej kwestii (10 pkt. 19,13%; 9 pkt. 8,07%; 8 pkt. 5,96%; 7 pkt. 7,78%), jednak grupa, która była przeciwnego zdania, była niewiele mniejsza (0 pkt. 15,84%; 1 pkt. 7,71%; 2 pkt. 6,8%; 3 pkt. 6,03%), pozostali nie wyrazili zdecydowanego stanowiska (6 pkt. 5,82%; 5 pkt. 11,21%; 4 pkt. 5,68%).

Mimo, że wskaźniki były niższe niż poza Krakowem, to nadal większość uczniów uznała, że zajęcia z doradcą pomogły im w poznaniu swoich mocnych i słabych stron oraz predyspozycji zawodowych (22,7% zdecydowanie tak, 48,84% raczej tak, 20,25% raczej nie, 3,01% zdecydowanie nie, 5,18% nie wyraziło swojego zdania) i nauczyła, jak planować swoją ścieżkę edukacyjną i zawodową (18,08% zdecydowanie tak, 37,35% raczej tak, 19,34% raczej nie, 6,8% zdecydowanie nie, 18,43% nie wyraziło opinii).

Wykres nr 19

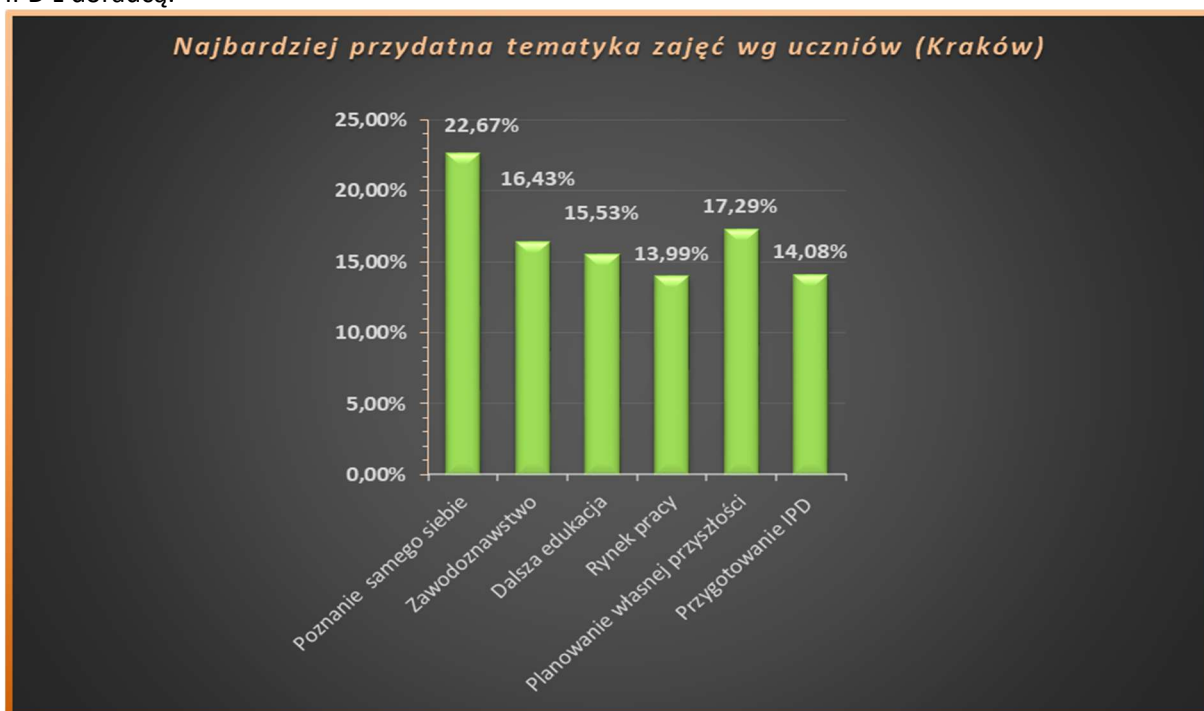
Odpowiedzi uczniów na pytanie: Czy udział w zajęciach z doradcą zawodowym i wykorzystywane testy pomogły Ci w poznaniu swoich mocnych i słabych stron oraz predyspozycji zawodowych? (w Krakowie)

Wykres nr 20

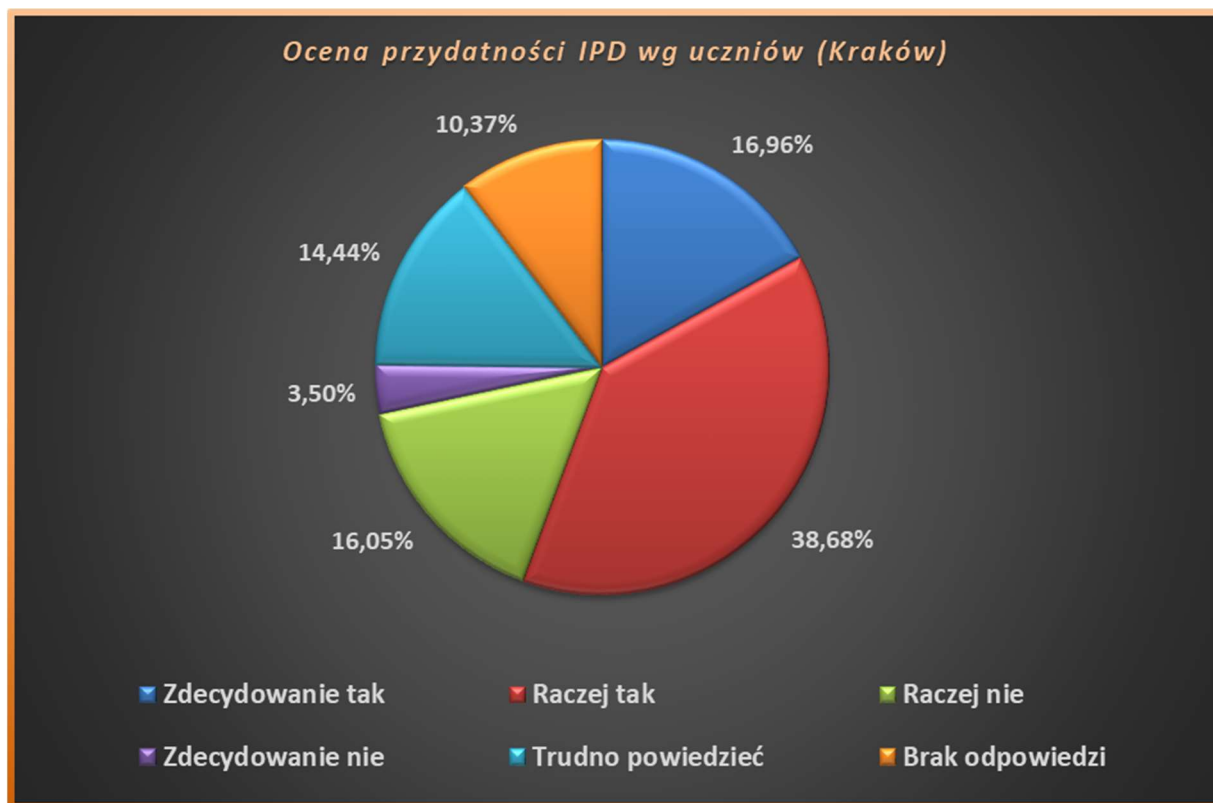
Odpowiedzi uczniów na pytanie: Czy udział w zajęciach warsztatowych lub indywidualnych nauczył Cię jak planować swoją przyszłą drogę edukacyjną i zawodową? (w Krakowie)

Z odpowiedzi ankietowanych uczniów wynika, że za najbardziej przydatne uznali oni lekcje dotyczące samopoznania (22,67% wskazań), planowania własnej przyszłości (17,29%), dalszej edukacji (15,53%), zawodoznawstwa (16,43%), a w następnej kolejności: rynku pracy (13,99%) i indywidualne zajęcia z doradcą (14,08%). W momencie realizacji ankiet ponad 16% uczniów nie realizowało jeszcze IPD z doradcą.

Wykres nr 21 Ocena przydatności tematyki zajęć wg uczniów (w Krakowie).

Oceniając przydatność opracowania Indywidualnego Planu Działania 16,96% uczniów odpowiedziało, że przygotowanie IPD jest według nich potrzebne do realizacji swoich planów, 38,68% odpowiedziało, że raczej potrzebne. 16,05% uczniów uznało, że przygotowanie własnego IPD raczej nie jest potrzebne, 3,5% – że zdecydowanie nie jest, a 24,81% nie miało zdania na ten temat lub nie udzieliło odpowiedzi. Biorąc pod uwagę dwie pierwsze grupy odpowiedzi, łącznie 55,64% uczniów wyraziło się pozytywnie o potrzebie realizacji IPD.

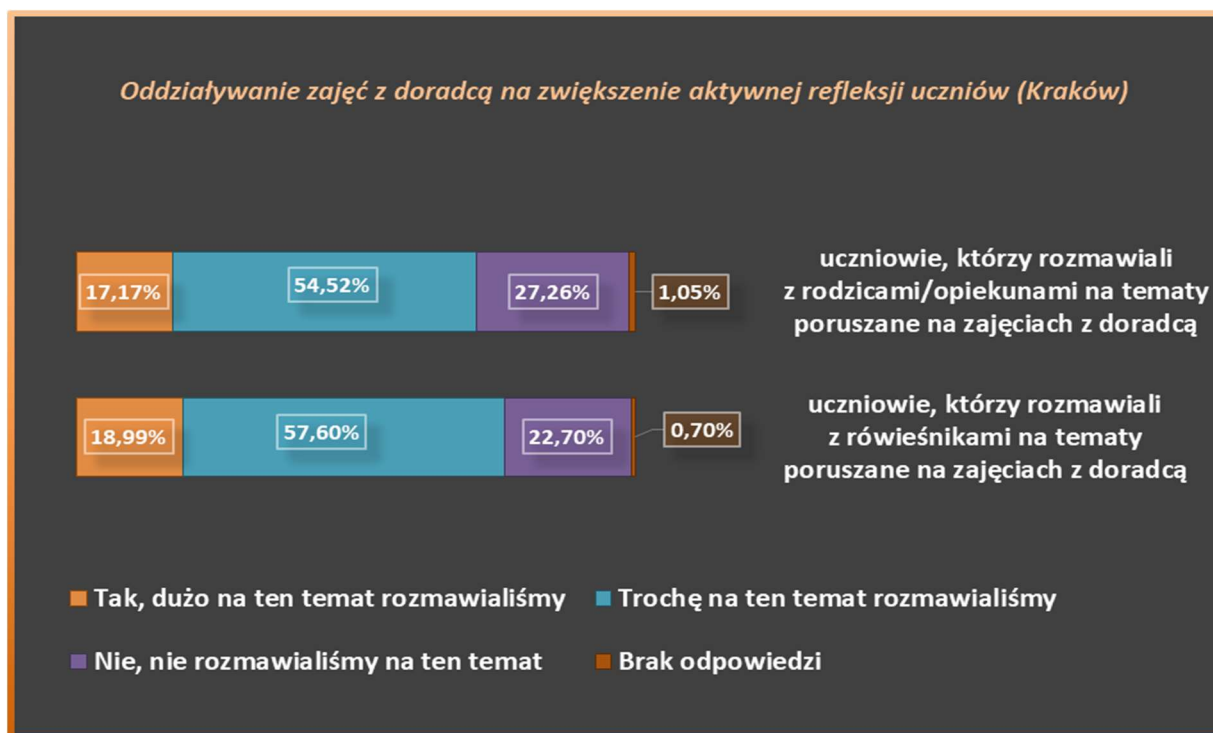

Wykres nr 22

Ocena przydatności opracowywania IPD wg uczniów (w Krakowie).

Większość uczniów stwierdziła, że treść IPD jest zrozumiała i odpowiednio dopasowana do ich wieku i potrzeb (21,79% odpowiedzi „zdecydowanie tak”, 46,11% – „raczej tak”) i że czas przeznaczony na przygotowanie IPD był wystarczający (wystarczający 56,83% wskazań, 26,84% zbyt mały, 6,68% zbyt duży). Podobnie, czas poświęcony na realizację zajęć warsztatowych z doradcą 58,58% uznało za wystarczający, 26,21% za zbyt krótki, 14,16% za zbyt długi (1,05% nie udzieliło odpowiedzi).

W przeprowadzonym badaniu zapytano uczniów, czy rozmawiali ze swoimi rodzicami/opiekunami i ze swoimi rówieśnikami na tematy poruszane podczas zajęć. 17,17% z nich przyznało, że dużo rozmawiało na ten temat z opiekunami, a 54,52% – że trochę, 27,26% – że wcale. W przypadku 18,99% uczniów poruszane problemy pojawiły się w dużym stopniu w ich dyskusjach z rówieśnikami, a w 57,6% – w mniejszym stopniu. 22,7% nie rozmawiało na te tematy z koleżankami i kolegami. Porównując te dane z wynikami spoza Krakowa, można zauważyć, że zajęcia z doradztwa w nieco mniejszym stopniu oddziaływały na rozmowy młodzieży zarówno z rodzicami, jak i we własnym gronie.

Wykres nr 23

Oddziaływanie zajęć z doradcą na zwiększenie aktywnej refleksji uczniów (w Krakowie).

Kompetencje i postawę doradcy podczas zajęć grupowych i indywidualnych 35,53% uczniów oceniło zdecydowanie wysoko, 43,73% raczej wysoko, tylko 1,68% zdecydowanie nisko i 4,27% raczej nisko (ok. 15% nie miało tu swojego zdania).

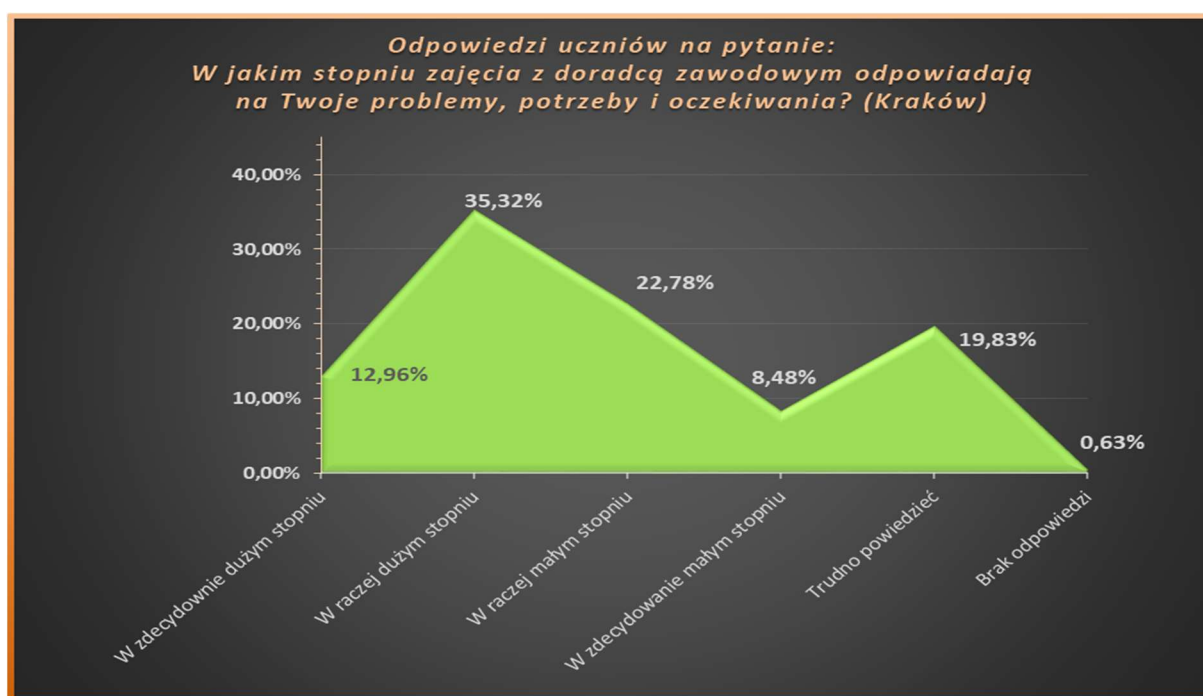

Wykres nr 24 *Ocena kompetencji i postawy doradcy wg uczniów (w Krakowie).*

W odpowiedziach na pytanie otwarte: „Co należałoby zmienić w projekcie aby w większym stopniu zaspokoić Twoje oczekiwania i potrzeby?” powtórzyły się – z jeszcze większym nasileniem, bo prawie w każdym z gimnazjów – uwagi wyrażone przez uczniów poza Krakowem. Podnoszono potrzebę większej indywidualizacji zajęć, niezwykle często pojawiał się postulat większej liczby indywidualnych rozmów z doradcą, a także wizyt w szkołach ponadpodstawowych/ponadgimnazjalnych i wizyt zawodoznawczych w przedsiębiorstwach, spotkań z przedsiębiorcami.

Niektórzy pisali o potrzebie większej liczby testów, inni – częściej – o potrzebie jej zmniejszenia. Podobnie z liczbą zajęć warsztatowych – były i głosy mówiące o potrzebie jej zwiększenia, jak i zmniejszenia. Oczekiwano większej liczby zajęć z samopoznania, zawodoznawstwa i rynku pracy. W mniejszym stopniu niż poza Krakowem mówiono tu o potrzebie skrócenia IPD i czasu mu poświęcanego, ale też odnotowuje się takie opinie. Często testy i IPD były traktowane łącznie jako niepotrzebne obowiązki administracyjne, którą uczniowie chcieli zamienić na zindywidualizowane porady. Znamienne są takie opinie jak np. „podczas indywidualnych spotkań powinno być więcej rozmów, a mniej wypełniania papierów”, „więcej spotkań z doradcą sam na sam”, „zwiększenie liczby konsultacji indywidualnych”, „zwiększenie liczby godzin projektu”, „bardziej indywidualne zajęcia”, „dwa spotkania wcześniej, a nie tylko w ostatnim roku”, „wyjścia poznawcze do szkół”, „zapropnowałbym jednodniowe praktyki dla uczniów w szkołach, które wybrali”, „pokazać zawody jak pracują w rzeczywistości”, „więcej spotkań z przedstawicielami zawodów”, „Więcej wycieczek zawodoznawczych do pracodawców i szkół”. Dodatkowo, w Krakowie uczniowie oczekiwali „więcej tematów z zarządzania firmą, spółką, odpowiedzialności finansowej, prawnej”. Więcej uczniów domagało się tu też informacji dotyczących szkół ogólnokształcących, łącznie z oceną ich jakości i szczegółów rekrutacji np. „podać szczegółowy poziom nauczania”, „więcej informacji o liceach”, „informacje o wymaganej ilości punktów do konkretnych szkół”, „omawianie rankingów szkół”.

Całościowa ocena zajęć, sformułowana jako odpowiedź na problemy, potrzeby i oczekiwania uczniów przez 12,96% z nich została oceniona jako odpowiadająca na nie w zdecydowanie dużym stopniu, przez 35,32% w raczej dużym stopniu, przez 22,78% raczej w małym stopniu, przez 8,48% w zdecydowanie małym stopniu, 20,46% zaznaczyło „trudno powiedzieć” lub nie udzieliło odpowiedzi. Suma zadowolonych uczniów (dwie pierwsze grupy) była o 12,33% wyższa poza Krakowem (48,28% w porównaniu do 60,61%).

Wykres nr 25 Ogólna ocena satysfakcji uczniów z zajęć z doradcą (w Krakowie).

PODSUMOWANIE:

Przeprowadzone badanie pozwoliło zbadać poziom satysfakcji uczniów ze wsparcia oferowanego w ramach projektu „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce II”. Są to cenne opinie, wyrażone przez ostatecznych beneficjentów wsparcia, stanowiące istotne uzupełnienie oceny projektowej, opartej na wskaźnikach i liczbach dotyczących ilości wykonanych działań. Ewaluacja – mimo że oparta na tzw. ilościowych metodach badawczych (ankieta) – dotyczyła jakości usług i poziomu satysfakcji beneficjentów ostatecznych, wniosła więc do standardowej oceny projektów, opartej na miernikach ilościowych, element oceny jakości i zasadności realizowanych działań.

Oczywiście, interpretując wyniki, należy brać pod uwagę fakt, że na ocenę wyrażaną przez uczniów mogą mieć wpływ różne czynniki psychologiczne i socjologiczne jak np. zachowania/oceny grupy rówieśniczej, sympatia czy lojalność lub też niechęć wobec doradcy prowadzącego zajęcia i realizującego ankietę, ewentualna ogólna negacja zajęć szkolnych etc. Realnie miarodajną oceną byłoby śledzenie losów zawodowych osób, które ukończyły cykl szkoleniowy i porównanie ich z grupą kontrolną, jednakże wobec braku możliwości prowadzenia badań longitudinalnych w ramach projektu, badanie poziomu satysfakcji uczniów było wartościową alternatywą, pozwalającą na ewaluację prowadzonych działań projektowych.

Warto również zwrócić uwagę na to, że program wsparcia doradczego był przygotowany przez partnera merytorycznego – Centrum Pedagogiki i Psychologii Politechniki Krakowskiej – zgodnie z obowiązującymi w doradztwie zawodowym kanonami, a w toku realizacji projektu doradztwo zawodowe stało się obowiązkowym elementem zajęć szkolnych (o czym mowa w cz. II, pkt 1 analizy danych), zatem uzyskane wyniki można odnieść nie tylko do projektu MKZ II, ale także wyciągać z nich wnioski dotyczące oceny systemu doradztwa zawodowego w ogóle.

Omówione w niniejszym raporcie wyniki badań pokazują, iż ponad połowa uczniów uznaje, że zajęcia z doradcą zawodowym pomogły im w wyborze szkoły ponadpodstawowej/ponadgimnazjalnej, oraz że pomocne jest przygotowanie Indywidualnego Planu Działania. Uczniowie przyznali, że zajęcia pomogły im poznać lepiej szkoły, o wyborze których myśleli, a dodatkowo poznać więcej szkół, które ich zainteresowały. Pozwoliły im również poznać więcej zawodów i dowiedzieć się więcej o tych, które ich interesowały. Uczniowie bardzo wysoko ocenili kompetencje i zaangażowanie swoich doradców zawodowych i w większości wyrazili satysfakcję z udziału w zajęciach. Informacje te mogą być cennym potwierdzeniem celowości realizowanego wsparcia.

Ważne są również wskaźniki pokazujące autentyczność wpływu wywieranego przez spotkania z doradcą – na przykład poruszanie przez uczniów tematyki omawianej z doradcą także poza lekcjami, w kontakcie z rodzicami/opiekunami oraz rówieśnikami. Wysokie wskaźniki potwierdzające te zachowania pokazują, że zajęcia były rzeczywistym wsparciem, a nie formalnością mieszczącą się w obowiązkach ucznia, nakładanych na niego przez system szkolny czy przez działania projektowe.

Natomiast z perspektywy realizacji celów rozwoju społeczno-gospodarczego regionu szczególnie istotne znaczenie mają – będące w dużej większości – głosy uczniów potwierdzające, że w toku zajęć z doradztwa poznali oni swoje mocne i słabe strony oraz predyspozycje i nauczyli się, w jaki sposób planować przyszłość edukacyjno-zawodową. W dalszej perspektywie czasowej zwiększa to bowiem szansę na pozyskanie w regionie pracowników zadowolonych z rozwoju swojej kariery i stanowiących silny kapitał ludzki, jednocześnie jest to także czynnik ograniczający postawy bierności zawodowej i ułatwiający dynamikę reorientacji zawodowej mieszkańców. O ile doświadczenie pracy z doradcą nad poszukiwaniem dla siebie ścieżki rozwoju i nad podejmowaniem najlepszej decyzji edukacyjno-zawodowej było pozytywne i wystarczająco wyraźne, może ono zostać przywołane w dorosłym życiu lub automatycznie wpłynąć na sposób radzenia sobie tych osób w sytuacji konieczności przekwalifikowania się. Zdobyte przez uczniów umiejętności dokonania autorefleksji

oraz umiejętności określania swoich celów edukacyjnych i zawodowych oraz działań niezbędnych do ich osiągnięcia, a także samej świadomości, że istnieją specjaliści mogący ich w tym wspierać to duży krok w kształtowaniu postawy aktywnego poszukiwania pracy i aktywności w kierowaniu swoją karierą, czy – szerzej patrząc – swoim życiem.

Badania pokazały, że uczniowie za najbardziej przydatne uznali właśnie zajęcia z zakresu poznawania samego siebie i planowania własnej przyszłości. Nieco niżej ocenili przydatność tematów dotyczących poznawania zawodów i następnych etapów edukacji, a w dalszej kolejności – informacje o rynku pracy i przygotowywanie własnego IPD.

Poza wyrażanym zadowoleniem z zajęć pojawiały się też głosy krytyki i sugestie zmian. Uczniowie z dużym naciskiem wskazywali na potrzebę zapoznawania się z zawodami i ze szkołami ponadpodstawowymi nie (lub nie tylko) poprzez omawianie tych zagadnień podczas zajęć w klasach, ale przede wszystkim poprzez organizację wizyt w szkołach i w przedsiębiorstwach, a nawet krótkich praktyk zawodowych, które pozwalałyby im bezpośrednio doświadczyć pracy w danym zawodzie. Wyrażna była potrzeba jak największego zindywidualizowania zajęć – uczniowie zgłaszali, że nie chcą omawiać wszystkich branż i wszystkich typów szkolnictwa, tylko te związane z ich potrzebami. Niektórzy byli zadowoleni z zaproponowanych im testów i przygotowywania Indywidualnego Planu Działania, niektórzy jednak traktowali je jako „zbędną papierologię”. Wielu z nich oczekiwało większej liczby indywidualnych rozmów z doradcą, pochylenia się nad ich osobistą sytuacją i dylematami. W projekcie MKZ II, szczególnie po wprowadzeniu obowiązkowych zajęć z doradztwa zawodowego do siatki godzin, prowadzący zajęcia mieli możliwość zwiększania liczby konsultacji indywidualnych z uczniami. Standardowo była to jednak jedna godzina dla każdego ucznia, której celem było opracowanie IPD. Natomiast z opinii wyrażanych przez uczniów wynika, że oczekiwaliby oni, aby takie indywidualne rozmowy z doradcą nie były momentem podporządkowanym formalnemu rygorowi, ale raczej cyklem spotkań, poświęconych indywidualnej sytuacji danej osoby.

Zajęcia indywidualne były jednym z kluczowych elementów koncepcji wsparcia przygotowywanego dla uczniów⁵. Trzeba jednak zaznaczyć, że problem niewystarczającej indywidualizacji zajęć jest problemem całego systemu szkolnictwa i nie dotyczy on wyłącznie doradztwa. Odpowiedzenie na tak wyrażone problemy uczniów nie byłoby możliwe w ramach środków publicznych. Systemowe wprowadzenie zajęć z doradztwa w szkołach gimnazjalnych/podstawowych było ofertą wyróżniającą Małopolskę na tle innych województw, a zapewnienie możliwości konsultacji indywidualnych stanowiło pewną innowację. Zasoby finansowe projektu pozwalały na realizację obowiązkowo minimum jednej godziny indywidualnej z uczniem, a większej liczby – w miarę możliwości w ramach ogólnodostępnych dyżurów. Oznacza to minimum 33 000 godzin indywidualnych w projekcie. Ramy projektu nie pozwalają na indywidualizację zajęć w takim wymiarze, w jakim oczekiwaliby tego uczniowie. Jednakże, w związku z powyższymi uwagami, Lider Projektu analizuje aktualnie czy istnieją jakiekolwiek możliwości poszerzenia tego typu oferty w projekcie. Wydaje się, że obecnie system szkolnictwa umożliwia realizację podstaw programowych z zakresu doradztwa w ramach siatki zajęć i mogą one być zredukowane w projekcie na rzecz zajęć indywidualnych. Zaznaczyć jednak trzeba, że stawia to przed organami prowadzącymi szkoły dodatkowe problemy organizacyjne – zgłaszane przez partnerów – związane z systemem dowozu uczniów ze szkół do miejsc zamieszkania, który opiera się na planie zajęć obowiązkowych, realizowanych przez całe klasy.

Podobna sytuacja jest z oczekiwanymi przez uczniów wizytami zawodoznawczymi w przedsiębiorstwach i szkołach. Doradcy mają obecnie możliwość wykorzystania zajęć w SPINKA na ten cel, jednakże nawet w tym wypadku nie spełni to oczekiwania sprofilowania takich wizyt

---

⁵ Innymi głównymi założeniami było stworzenie możliwości uzyskania kwalifikacji doradcy przez nauczycieli i utworzenie Szkolnego Punktu Informacji i Kariery w każdej ze szkół, co pozwala zwiększyć dostępność doradztwa dla uczniów.

pod różne zainteresowania wszystkich uczniów. Odpowiedzią na potrzebę praktycznego poznawania zawodów jest natomiast ze strony Lidera projektu inicjatywa „Festiwal Zawodów” – coroczne, trzydniowe wydarzenie polegające na prezentacji zawodów i oferty szkół przez starszych kolegów. Szkoły branżowe – we współpracy z pracodawcami – wyposażają swoje stanowiska wystawiennicze w narzędzia, którymi posługują się specjaliści danej profesji i wykonują na miejscu zadania zawodowe, umożliwiając podjęcie prób również zwiedzającym. W ten sposób młodszy uczniowie, jeszcze przed wyborem szkoły ponadpodstawowej mają możliwość zetknięcia się z praktyczną stroną poszczególnych zawodów.

Wyniki przeprowadzonej ewaluacji zostaną przekazane Partnerom projektu, którzy będą mieli możliwość uwzględnienia jej wyników w dalszej realizacji działań projektowych. Projekt MKZ II trwać będzie do końca 2021 roku, w toku są jednak prace nad jego przedłużeniem. Część Partnerów zakończyła już wsparcie doradcze prowadzone w SPINKA, większość będzie je prowadziła do końca czerwca 2020 roku, a w niektórych szkołach będzie ono prowadzone do czerwca 2021 roku. Wydłużenie projektu pozwoli na kontynuowanie wsparcia. Podkreślić trzeba, że nawet zakończenie finansowania projektowego nie oznacza zakończenia usług doradztwa dla uczniów, zapoczątkowanych w projekcie. Jednym z celów tego komponentu projektu MKZ II było wykształcenie doradców zawodowych, którzy pracować będą bezpośrednio w szkołach i utworzenie SPINKA, które trwale pozostaną w strukturach szkół. Ponadto wsparcie doradcze będzie prowadzone w ramach zajęć z siatki godzin lekcyjnych. Dlatego wnioski z ewaluacji mogą być wykorzystywane przez doradców niezależnie od finansowania zapewnionego w ramach projektu.